

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Klára Durčáková

BANKOVNÍ SMLOUVY

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Liška, LL. M.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 7. dubna 2010

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

V Praze dne 7. dubna 2010

Klára Durčáková

Poděkování

„Děkuji JUDr. Petru Liškovi, LL. M., vedoucímu mé diplomové práce, za cenné připomínky a účinnou pomoc při jejím zpracování.“

V Praze dne 7. dubna 2010

Klára Durčáková

ÚVOD	6
1. BANKOVNÍ SMLOUVY.....	8
1.1. POJETÍ BANKOVNÍCH SMLUV	8
1.2. BANKOVNÍ SMLOUVY V NÁVRHU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	12
1.3. CHARAKTER BANKOVNÍCH SMLUV	12
1.3.1. <i>Adhezní a formulářové smlouvy</i>	13
1.3.2. <i>Bankovní obchodní podmínky</i>	13
1.4. DĚLENÍ BANKOVNÍCH SMLUV	16
1.5. SUBJEKTY BANKOVNÍCH SMLUV	16
1.5.1. <i>Banka</i>	16
1.5.1.1. Pojem banky.....	18
1.5.1.2. Bankovní licence	19
1.5.1.3. Zásady hospodaření banky.....	20
1.5.1.4. Bankovní dohled	24
1.5.1.5. Spořitelní a úvěrní družstva	24
1.5.2. <i>Klient</i>	25
1.5.2.1. K ochraně slabší strany	25
1.5.2.2. Ochrana v obchodním zákoníku.....	26
1.5.2.3. Ochrana v občanském zákoníku.....	27
2. JEDNOTLIVÉ DRUHY BANKOVNÍCH SMLUV	30
2.1. BANKOVNÍ SMLOUVY UPRAVENÉ V OBCHODNÍM ZÁKONÍKU	30
2.1.1. <i>Smlouva o otevření akreditivu</i>	32
2.1.1.1. Úvod.....	32
2.1.1.2. Obecná charakteristika	33
2.1.1.3. Základní ustanovení a další obsah smlouvy	33
2.1.1.4. Druhy akreditivů	35
2.1.1.5. Dokumentární akreditiv	36
2.1.2. <i>Smlouva o inkasu</i>	37
2.1.2.1. Úvod.....	37
2.1.2.2. Obecná charakteristika	37
2.1.2.3. Základní ustanovení	38
2.1.2.4. Povinnosti banky a příkazce	39
2.1.2.5. Dokumentární inkaso	40
2.1.3. <i>Smlouva o bankovním uložení věci</i>	40
2.1.3.1. Úvod a obecná charakteristika.....	40
2.1.3.2. Základní ustanovení a obsah smlouvy.....	41
2.1.3.3. Zánik závazkového vztahu.....	42
2.1.4. <i>Smlouva o běžném účtu</i>	42
2.1.4.1. Úvod.....	42
2.1.4.2. Obecná charakteristika	43
2.1.4.3. Základní ustanovení a obsah smlouvy.....	44
2.1.4.4. Vedení účtu bankou	46
2.1.4.5. Úplata za vedení účtu bankou.....	46
2.1.4.6. Nakládání s účtem.....	47
2.1.4.7. Nakládání s peněžními prostředky na účtu	48
2.1.4.8. Úročení peněžních prostředků na účtu bankou	48
2.1.4.9. Oznamování pohybů na účtu bankou	49

2.1.4.10.	Výpověď smlouvy a její důsledky	50
2.1.4.11.	Důsledky smrti majitele účtu	51
2.1.5.	<i>Smlouva o vkladovém účtu</i>	52
2.1.5.1.	Úvod	52
2.1.5.2.	Obecná charakteristika	52
2.1.5.3.	Základní ustanovení a obsah smlouvy	53
2.1.5.4.	Nakládání s účtem a nakládání s prostředky na účtu	55
2.1.5.5.	Úročení peněžních prostředků na účtu bankou	56
2.1.5.6.	Výpověď smlouvy a její důsledky	56
2.2.	VKLADY PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	58
2.2.1.	<i>Smlouva o vkladu</i>	59
2.2.1.1.	Obecná charakteristika	59
2.2.1.2.	Úročení peněžních prostředků	59
2.2.1.3.	Nakládání s vkladem	60
2.2.1.4.	Anonymní vklady	62
2.2.1.5.	Vinkulace vkladu	63
2.2.2.	<i>Vklady na vkladních knížkách</i>	63
2.2.3.	<i>Vkladní listy</i>	64
2.2.4.	<i>Další formy vkladů</i>	64
2.2.5.	<i>Rozdíl smlouvy o vkladu a smlouvy o vkladovém účtu</i>	65
3.	ZÁKON O PLATEBNÍM STYKU A JEHO SOUVISLOST S BANKOVNÍMI SMLOUVAMI	67
4.	ZÁKON O PRANÍ ŠPINAVÝCH PENĚŽ A JEHO SOUVISLOST S BANKOVNÍMI SMLOUVAMI	71
	ZÁVĚR	73
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	76
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	77
	SUMMARY	80
	KLÍČOVÁ SLOVA/KEYWORDS	81

ÚVOD

Předmětem zájmu této diplomové práce je problematika bankovních smluv. Jedná se o poměrně úzký okruh z celého komplexu otázek závazkového práva, upraveného jednak v rámci obchodního zákoníku, tak samozřejmě také zákoníku občanského. Stále se však jedná o okruh dosti rozsáhlý na to, aby bylo možné v rámci diplomové práce dosáhnout vyčerpávajícího výkladu. Bankovních smluv se dotýkají především předpisy práva soukromého, pozornosti by však neměly ujít také některé normy práva veřejného. Tato interdisciplinární povaha pro mne činí danou problematiku ještě přitažlivější.

Jednotlivé aspekty, kterých se tato práce alespoň dotkne, by zasluhovaly hlubší analýzy. S vědomím omezeného rozsahu si tak ale nemohu činit ambice podat vyčerpávající výklad dané problematiky s podrobným výkladem jednotlivých aspektů, institutů a nuancí. Práce si klade za cíl především stát se jakýmsi exkurzem do oblasti bankovních smluv, s případnými odkazy na podrobnější charakteristiky v odborné literatuře, ke kterým zde není prostor.

Práce je rozdělena do dvou základních částí. První část se věnuje zejména rysům společným všem bankovním smlouvám. V úvodu samotné práce bude potřeba zejména pokusit se o jakousi definici bankovních smluv, aby bylo jasné, co si další výklad pod tímto pojmem představuje. Situace si vyžaduje také nástin bankovních smluv *de lege ferenda* tak, jak jejich úpravu předvídá návrh nového občanského zákoníku. Dále bude věnována pozornost jednomu ze základních znaků bankovních smluv, který tkví v převážně dispozitivní zákonné úpravě. Ze samotného tohoto faktu se může zdát, že ve sféře bankovních smluv existuje široký prostor pro smluvní vyjednávání. Skutečnost je ovšem taková, že mantinely dispozitivní úpravy jsou zde poměrně široké na obou frontách, a tak se v práci budu věnovat jednak problematice adhezních smluv, jejichž použití se široce odráží v odkazech na bankovní obchodní podmínky, tak také ochraně spotřebitelů. Důležitou částí je též kapitola věnována subjektům, které mohou dané smlouvy uzavírat, se zaměřením na výklad pojmu „banka“ a na nástin zákonných omezení jejího hospodaření, neboť i ta představují formu ochrany slabší strany.

Druhá zásadní část bude věnována jednotlivým smluvním typům. Tato část by pro přehlednost měla oddělit smlouvy upravené v obchodním zákoníku a vklady upravené zákoníkem občanským. Pokusím se vytyčit, co je jednotlivým smluvním typům společné, následně pak o nich pokud možno výstižně pojednat.

Závěr práce by se pak měl věnovat souvislostem s přijetím dvou poměrně nových zákonů, které do jisté míry problematiku bankovních smluv ovlivňují.

Mnou předkládaná práce se pokusí o systematický výklad základních otázek bankovních smluv s případnými připomínkami k obecně přijímanému výkladu, některým institutům či některým terminologickým nesrovnalostem.

1. Bankovní smlouvy

1.1. Pojetí bankovních smluv

Za bankovní smlouvy jsou označovány smlouvy, které uzavírá typicky banka při své podnikatelské činnosti. Jedná se tedy o smlouvy pro podnikání bank charakteristické, které jsou bankami uzavírány výhradně nebo alespoň nejčastěji (nemá-li výhradní uzavírání smluv bankou zákonnou oporu). V tom nejobecnějším pojetí se prostřednictvím těchto smluv zavazuje banka poskytnout druhé straně, tedy svému klientu, ve smlouvě vymezené služby. Pro představu, jaké činnosti banka při svých podnikatelských aktivitách vykonává a jaké služby je oprávněna poskytovat, nám poslouží zejména § 1 odst. 1, 3 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o bankách“).¹ Smlouvy, které banky uzavírají k realizaci činností uvedených v tomto ustanovení, jsou bankovními smlouvami.²

Základním právním předpisem upravujícím problematiku bankovních smluv tak, jak se jimi budu zejména zabývat v této práci, je zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění (dále jen „obchodní zákoník“ nebo „ObchZ“) a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen „občanský zákoník“ nebo „ObčZ“). S danou problematikou ovšem souvisí celá řada dalších předpisů, mezi které patří zákon č. 21/1992 Sb., o bankách (dále jen „zákon o bankách“ nebo „BankZ“), zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní banky č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen „zákon o spořitelní a úvěrních družstvech“ nebo „ZSÚD“), zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance (dále jen „zákon o ČNB“), zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku (dále jen „zákon o platebním styku“ nebo „ZPS“), zákon

---

¹ K těmto činnostem patří např.: přijímání vkladů od veřejnosti, poskytování úvěrů, investování do cenných papírů na vlastní účet, finanční pronájem (finanční leasing), platební styk a zúčtování, vydávání a správa platebních prostředků (např. platebních karet a cestovních šeků), poskytování záruk, otvírání akreditivů, obstarávání inkasa, poskytování investičních služeb podle ZPKT, finanční makléřství, výkon funkce depozitáře, směnářskou činnost, poskytování bankovních informací, obchodování na vlastní účet nebo na účet klienta s devizovými hodnotami a se zlatem, pronájem bezpečnostních schránek.

² Viz PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 24.

č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu (dále jen „zákon o podnikání na kapitálovém trhu“ nebo „ZPKT“), zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „zákon o praní špinavých peněz“), všechny v platném znění. Pochopitelně tímto shrnutím není výčet právních předpisů, které se dotýkají dané problematiky alespoň v jejích dílčích aspektech, vyčerpán. Některé další zmíním v příslušných kapitolách.

Pro účely této práce je pro nás nejdůležitější občanský a obchodní zákoník. Kromě konkrétních ustanovení, upravujících jednotlivé smluvní typy, tak, jak je shrnu dále, nesmíme opomenout ani některá další ustanovení. Důležité je zejména ustanovení vymezující působnost obchodního zákoníku. Ustanovení § 1 ObchZ stanoví, že tento zákon upravuje postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy, i některé jiné vztahy s podnikáním související. Tyto vztahy se obligatorně řídí ustanoveními obchodního zákoníku. Nelze-li některé otázky vyřešit tímto způsobem, řeší se podle předpisů práva občanského (podobně to plyne z § 1 odst. 2 ObčZ). Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad, na kterých spočívá obchodní zákoník. Ustanovení §1 ObchZ tak vyjadřuje vztah zákoníku obchodního k občanskému jako vztah předpisu zvláštního (*lex specialis*) k předpisu obecnému (*lex generalis*). Dále musíme mít vždy na paměti obecná ustanovení části třetí obchodního zákoníku nazvané „Obchodní závazkové vztahy“ (§ 261 až § 408) a vzhledem k výše nastíněnému vztahu obou soukromoprávních kodexů též obecná ustanovení části osmé občanského zákoníku nazvané „Závazkové právo“ (§ 488 až § 587).

V odborné literatuře se setkáme s několikerým označením, mezi kterými kromě termínu „bankovní smlouvy“³ nalezneme i pojem „bankovní obchody“⁴ nebo také „smlouvy bankovních služeb“⁵. Osobně se klaním k názoru, že jednotlivé termíny vyjadřují totéž,⁶ avšak podle mého názoru je nejméně kontroverzním označením pojem „bankovní smlouvy“. Ačkoliv může být zavádějící přívlastek bankovní, který vyvolává

³ Např. LIŠKA, P. In: POKORNÁ, J.; KOVAŘÍK, Z.; ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 1773.

⁴ Např. ŠVARC, Z. In: DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl IV.* 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, s. 1019.

⁵ Např. MAREK, K. *Smluvní obchodní právo. Kontrakty.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 337.

⁶ Navzdory tomu, že např. K. MAREK označuje za bankovní smlouvy pouze ty smluvní typy, které jsou upraveny v části XX. až XXIV. obchodního zákoníku. Srov. tamtéž s. 337 n.

dojem, že dané smlouvy mohou být uzavírány výhradně bankou. Ve skutečnosti se jedná o smlouvy, které jsou bankou uzavírány nikoli výhradně, nýbrž typicky bankou. K tomu je potřeba vzít v potaz fakt, že pojem „banka“ není zcela jednoznačný. Při detailnějším vymezení subjektu, který je bankou v tomto smyslu (tak jak se tím podrobněji budu zabývat dále), není dalších pochybností. Terminologicky přesnějším označením se může jevit pojem „smlouvy bankovních služeb“. Mezi smluvními stranami vzniká závazkový vztah, jehož předmětem jsou vzájemná práva a povinnosti, a zejména se banka zavazuje poskytnout klientu ve smlouvě vymezenou službu. Těžko se bude jednat o situaci, kdy by klient vyhledal banku, aby poskytl službu jí, například volné peněžní prostředky k podnikání (i když to bude logickým důsledkem uzavření některých smluv). Vždy se bude jednat o situaci, kdy klient bude mít zájem například ony peněžní prostředky poskytnout, protože z toho pro něj bude plynout jistá výhoda v podobě bankovní služby (možnost bezhotovostních plateb prostřednictvím platební karty vydané k běžnému účtu či úroky z peněžních prostředků vložených na vkladový účet). Nevyhnete se ovšem diskuzi, co je službou a co nikoliv. Pojem „bankovní obchody“ je termín, který ve své podstatě nemá oporu v zákoně, neboť obchodní ani občanský zákoník pojem „obchody“ nikde nevymezuje. Nicméně jej obchodní zákoník používá například v souvislosti se smlouvou o obchodním zastoupení v § 652 n. ObchZ, kde je termín „obchody“ zaveden jako legislativní zkratka pro určitý druh smluv.

V nejužším pojetí lze do množiny bankovních smluv zařadit smlouvy upravené v části třetí obchodního zákoníku, nazvané „Obchodní závazkové vztahy“, v dílech XX. až XIV. (§ 682 až § 719b ObchZ).⁷

Banky (i další subjekty, které mohou být v postavení banky, tak jak o nich pojednám dále) při své podnikatelské činnosti budou uzavírat i jiné smlouvy, které nejsou v zákoně výslovně upraveny. Jedná se o smlouvy nepojmenované, *inominátní* (např. smlouva o vydání a používání debetní karty, smlouva o poskytování služeb internetového bankovníctví, smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky, smlouva o poskytnutí bankovní záruky apod.).⁸ Tuto možnost dává subjektům

---

⁷ Činí tak např. MAREK, K. *Smluvní obchodní právo. Kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 337-375.

⁸ LIŠKA, P. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 116.

§ 269 odst. 2 ObchZ, přičemž obecný zákonný požadavek na určitost právního úkonu je zde ještě zdůrazněn.

Smlouvy se řídí obchodním zákoníkem jen v případech stanovených § 261 odst. 1, 2 ObchZ, zpravidla však půjde o smlouvy adhezního charakteru a banky v jejich návrhu nejčastěji navrhnou, v souladu s § 262 odst. 1 ObchZ, aby se závazkový vztah vzniklý ze smlouvy řídil obchodním zákoníkem. Bude přitom potřeba respektovat ustanovení chránící slabší smluvní stranu.⁹

K bankovním smlouvám přiřadíme též závazkové vztahy vznikající mezi bankou a dalším subjektem z cestovního šeku, z bankovní záruky a finančního zajištění.

Diskutabilní se může jevit zařazení smlouvy o úvěru mezi bankovní smlouvy, neboť úvěr může poskytovat nejen banka, ale i jiné subjekty. Ze zařazení této činnosti do odstavce prvního úvodního ustanovení zákona o bankách dovozují jednoznačnou důležitost v bankovním podnikání. Banka je častým poskytovatelem úvěru, a proto i tuto smlouvy pokládám za bankovní.

K bankovním smlouvám lze řadit i obecnou úpravu vkladů a speciální úpravu vkladů na vkladních knížkách, vkladních listech a dalších formách vkladů v rámci části osmé občanského zákoníku, nazvané „Závazkové právo“, v hlavě XIV. nazvané „Vklady“ (§ 778 až § 787 ObčZ).

Bankovní smlouvy jsou nepochybně s ohledem na § 1 BankZ uzavírány i podle dalších právních předpisů, například vztahy v investičním bankovníctví. Pro omezený rozsah této práce ovšem není zdaleka možné zabývat se všemi možnými závazkovými vztahy vznikajícími z činnosti bank, a tak se v následujících kapitolách zaměřím jen na některé, a to:

- smlouvu o otevření akreditivu (§ 682 až § 691 ObchZ),
- smlouvu o inkasu (§ 692 až § 699 ObchZ),
- smlouvu o bankovním uložení věci (§ 700 až § 707 ObchZ),

---

⁹ Viz § 262 odst. 1, in fine ObchZ; § 262 odst. 4 ObchZ.

- smlouvu o běžném účtu (§ 708 až § 715a ObchZ),
- smlouvu o vkladovém účtu (§ 716 až § 719b ObchZ),

vklady podle občanského zákoníku (§ 778 až § 787 ObčZ).

1.2. Bankovní smlouvy v návrhu nového občanského zákoníku

Návrh nového občanského zákoníku již nově výslovně počítá s úpravou bankovních smluv v dílu 11. nazvaném „Závazky z bankovních smluv“, který upravuje:

- běžný účet (§ 2516 až § 2530),
- vkladový účet (§ 2531 až § 2536),
- zvláštní formy vkladů (§ 2537 až § 2543),
- akreditiv (§ 2544 až § 2555),
- inkaso (§ 2556 až § 2562).

Nově tedy má být sjednocena úprava v současnosti rozdělená v obchodním a občanském zákoníku. Nový občanský zákoník v návrhu vypouští úpravu smlouvy o bankovním uložení věci. S drobnými změnami vychází zákonodárce ze současné úpravy v obchodním a občanském zákoníku.

1.3. Charakter bankovních smluv

Charakteristickým znakem bankovních smluv je jejich převažující dispozitivní zákonná úprava. Volnost smluvních stran zde ale naráží na dva významné prvky. První tkví v adhezním charakteru smluv odrážející použití obchodních podmínek bank,

o nichž blíže pojednáme na tomto místě, na druhé straně pak vystupuje ochrana spotřebitele jakožto slabší strany.¹⁰

1.3.1. Adhezní a formulářové smlouvy

Ačkoliv zákon používá termín adhezní smlouvy¹¹, legální definici v našem právním řádu bychom hledali marně. Latinský výraz *adhesio* se překládá jako připojení či přilnutí, a tento překlad vystihuje pojem adhezních smluv. Ekonomicky silnější strana se stává jediným oferentem smlouvy a druhá, slabší, strana, má možnost buď tuto ofertu přijmout či nikoliv, tedy se připojit. Bankovní smlouvy jsou téměř výhradně smlouvami adhezními. Adhezní smlouvy jsou smlouvy, jejichž obsah není výsledkem jednání, ale je určen jednostranně jedním z účastníků, přičemž druhá strana obsah smlouvy nemůže nijak ovlivnit a má možnost smlouvu buď přijmout či nikoliv. Adhezní smlouvy bývají označovány také jako smlouvy formulářové. Banky zpravidla nediskutují se svými klienty o podmínkách poskytnutí konkrétní služby či uzavření konkrétní smlouvy. Smluvní podmínky jsou předtištěny na formulářích v zájmu unifikace a druhý účastník je tak vyloučen z možnosti dotváření kontraktu. I z tohoto pravidla však existují výjimky, zejména ve vztahu k významným klientům bank disponujícím velkými finančními částkami.¹²

1.3.2. Bankovní obchodní podmínky

Převážná většina smluv je s ohledem na jejich adhezní charakter uzavírána s odkazem na bankovní obchodní podmínky. Jedná se o obchodní podmínky ve smyslu §273 odst. 1 ObchZ. Obecně obchodní podmínky slouží ke zjednodušení uzavírání smluv, neboť u jednotlivých smluvních typů se určitá ujednání pravidelně opakují. Přistoupením k obchodním podmínkám se stávají součástí smlouvy. Mohou se odchýlit od dispozitivních ustanovení zákona. Nutno podotknout, že odchýlení se od kogentních ustanovení zákona a dobrých mravů zakládá absolutní neplatnost takového ujednání.

---

¹⁰ Viz kapitola 1.5.2.1. K základním znakům bankovních smluv upravených obchodním zákoníkem viz kapitola 2.1.

¹¹ Viz § 262 odst. 4 ObchZ.

¹² ELIÁŠ, K. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky: cenné papíry*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1996. Hlava XIV, Bankovní obchody, s. 337.

Stranám nic nebrání, aby si ve smlouvě sjednaly něco jiného, než je stanoveno v obchodních podmínkách. Pak má přednost odchylné ujednání ve smlouvě.

Obchodní podmínky se, jak už to bývá zvykem, vyznačují jak nepochybnými výhodami, tak i některými nevýhodami. K výhodám obchodních podmínek patří zejména urychlení kontraktačního procesu. Samotná smlouva pak může být stručnější a riziko budoucích komplikací se výrazně snižuje. Dále obchodní podmínky zrovnopravňují jednotlivé klienty, takže máme jistotu stejných podmínek uzavření určité smlouvy jako ostatní klienti stejné banky. Obchodní podmínky také významně doplňují právní předpisy, neboť ty neřeší (a ani technicky vzato řešit nemohou) všechny podrobnosti daného právního institutu. Naproti tomu stojí také několik nevýhod, mezi něž patří z mého pohledu zejména omezení smluvní svobody, neboť klient nemá mnoho prostředků vyjednat s bankou něco jiného, než-li říkají obchodní podmínky. Je tím také potlačen individuální přístup k různým situacím, které by mohly být vyřešeny lépe.¹³

Obchodní zákoník rozlišuje dva druhy obchodních podmínek. Všeobecné obchodní podmínky jsou obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi. Takovou povahu by měly obchodní podmínky vypracované například Českou národní bankou (dále jen „ČNB“). Ohledně těchto podmínek nepanuje úplná shoda, co se jejich zveřejnění a známosti týče. Uvádí se, že vzhledem k předpokládané profesionalitě smluvních stran se jejich znalost presumuje a není třeba dokládat seznámení se s nimi, nebo naopak se uvádí, že formulace je nejasná a není bez pochybností, zda je podmínka přílohy či známosti aplikovatelná i na všeobecné obchodní podmínky¹⁴. Podle mého skromného názoru je v zájmu ochrany smluvních stran a předcházení sporům příznivější aplikovat požadavek přílohy nebo známosti obchodních podmínek na obě kategorie. Naproti tomu obchodní podmínky vypracované jinými bankami mají povahu, slovy zákona, jiných obchodních podmínek, navzdory tomu, že často bývají označeny za všeobecné. Označení za všeobecné zde nenaplnuje

---

¹³ MAREK, K.; ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 30.

¹⁴ Srov. KOBLIHA, I. In: KOBLIHA, I.; KALFUS, J.; KROFTA, J.; KOVAŘÍK, Z.; KOZEL, R.; POKORNÁ, J.; SVOBODOVÁ, Y. *Obchodní zákoník. Úplný text zákona s komentářem*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2006. s. 888. Et PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, a.s., 1998. s. 105.

díky §273 odst. 1 ObchZ, pouze vyjadřuje jejich obecnost oproti obchodním podmínkám vydaným stejnou bankou pro jednotlivé její obchody a služby. Jiné obchodní podmínky, často označované jako podnikové, musejí být stranám známé, nebo je nutné je přiložit k návrhu smlouvy. Příložením k návrhu smlouvy zakládá presumpci seznámení se s jejich obsahem. V praxi se často předkládají obchodní podmínky na rubu obchodní smlouvy, a aby bylo zabráněno jakýmkoliv pochybám, vyžaduje se podpis klienta na obou stranách.

Problematickou částí úpravy obchodních podmínek je proces jejich změn, který je v případě bankovních smluv jistě nezbytný. Například běžný účet může jednotlivé klienty doprovázet řadu let a po celou tuto dobu není možné trvat na původní dohodě beze změny. V praxi se však obvykle stává, že ke změnám obchodních podmínek dochází jednostranně, bez výslovné akceptace této změny klientem. Změna pak bývá klientům zpravidla pouze ohlášena, popřípadě doplněna uvedením, že pokud strana nesdělí svůj nesouhlas do určité doby, platí změna za schválenou. K platnosti tohoto oznámení brání mimo jiné ustanovení § 44 odst. 1 ObčZ, které říká, že nečinnost nebo mlčení nemohou být přijetím návrhu.¹⁵ Jednání na základě takto ohlášených změn obchodních podmínek je neplatné. Nelze zapomenout, že se jedná o neplatnost relativní, tedy je nutné ji namítnout v souladu s § 267 ObchZ.

Problematické může být ustanovení ve smlouvě, podle kterého strana předem souhlasí se změnami. Zřejmě nebude na újmu právům klienta, bude-li ve smlouvě dohodnuta možnost průběžných změn a způsob stanovení těchto změn. Kritérium změn však musí být vždy objektivně určitelné a nesmí záviset pouze na vůli jedné strany, v tomto případě banky.¹⁶

V některých případech vyžaduje dohoda o změně smlouvy písemnou formu. Vzhledem k tomu, že takovou dohodou o změně smlouvy je i změna obchodních podmínek, bude v některých případech potřeba písemného souhlasu klienta. Zejména půjde o situace, kdy zákon vyžaduje písemnou formu pro samotnou smlouvu, pak i

---

¹⁵ PLÍVA, S. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 28.

¹⁶ TOMSA, M. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 862.

změna této smlouvy bude možná pouze písemně. Vychází-li písemná forma smlouvy z vůle jedné strany, aniž by tuto formu předepisoval zákon, bude písemná forma pro dohodu o změně této smlouvy nutná, pouze stanoví-li tak písemně uzavřená smlouva.¹⁷

1.4. Dělení bankovních smluv

Bankovní smlouvy tak jak se jimi zabývám v této práci, dělíme na smlouvy v režimu obchodního zákoníku (pojmenované i nepojmenované) a smlouvy v režimu občanského zákoníku.

Z jiného hlediska je možné bankovní smlouvy dělit na aktivní a pasivní v závislosti na tom, zda má banka postavení dlužníka (pasivní), tedy jejich uzavíráním získává prostředky ke své podnikatelské činnosti, nebo má postavení věřitele (aktivní). Vedle nich pak existují smlouvy přidružené.¹⁸

1.5. Subjekty bankovních smluv

1.5.1. Banka

Vymezení pojmu „banka“ v zákoně č. 21/1992 Sb., o bankách (dále jen „zákon o bankách“ nebo „BankZ“) slouží účelu tohoto zákona. Obecné vymezení pojmu v našem právním řádu neexistuje, vlastní vymezení neobsahuje ani náš obchodní zákoník. Proto si definici pojmu „banka“ ze zákona o bankách vypůjčujeme i pro výklad pojmu v dalších právních předpisech, v našem případě tedy zejména v obchodním zákoníku.

Jak jsem již zmínila výše, bankovní smlouvy jsou smlouvy, které uzavírá typicky banka při své podnikatelské činnosti. Terminologicky je však toto vymezení ne zcela

---

¹⁷ PLÍVA, S. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 28.

¹⁸ Tamtéž.

přesné. Nesmíme totiž opomenout několik faktů týkajících se zákonných znaků některých těchto smluv.

Základní ustanovení upravující jednotlivé smluvní typy v dílech XX. až XXIV. obchodního zákoníku (jmenovitě smlouva o otevření akreditivu, smlouva o inkasu, smlouva o bankovním uložení věci, smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu) ve všech případech zmiňují banku obligatorně¹⁹ jako jednoho z účastníků smluvního závazkového vztahu. Je potřeba zde ovšem pojem „banka“ vnímat jako jakousi legislativní zkratku. Pro vysvětlení, který subjekt je bankou, sáhneme do zákona o bankách, zároveň je ovšem nezbytně nutné zmínit ustanovení § 762 ObchZ. Toto ustanovení říká, že ustanovení upravující poskytování bankovní záruky a zmíněných smluvních typů se použijí i v případě, že místo banky bude smlouvu uzavírat jiná osoba k tomu oprávněná. Dikce tohoto ustanovení je v souladu se zákonem o bankách, který ve svém § 1 připouští, aby tyto smlouvy uzavírala i osoba, jež není bankou ani spořitelnou, má-li k tomu příslušnou licenci. Na tuto osobu se v této situaci vztahují ustanovení stanovící práva a povinnosti jinak bance. Osobou oprávněnou uzavírat příslušné smlouvy bude například oprávněná zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech.²⁰ Zároveň i sám obchodní zákoník připouští například v úpravě smlouvy zasílatelské v § 601 až § 609 ObchZ či smlouvy o přepravě věci v § 610 až § 629 ObchZ, aby byl k inkasnímu úkonu oprávněn zasílatel.

Problém nastává v souvislosti s poskytováním úvěru, a tedy uzavíráním smlouvy o úvěru. Obchodní zákoník v dílu IV., upravujícím tuto problematiku, nehovoří o bance, jakožto povinném účastníku závazkového vztahu. Patříčnost zařazení smlouvy o úvěru mezi bankovní smlouvy odůvodňují již výše zněním § 1 BankZ, který jmenuje poskytování úvěrů, vedle přijímání vkladu od veřejnosti (obojí v souladu s bankovní licenci), jednou z hlavních činností bank v ČR. Pro omezený rozsah této práce se dále samostatně smlouvou o úvěru zabývat nebudeme.

---

¹⁹ Základní ustanovení jednotlivých smluvních typů jsou s ohledem na § 263 odst. 2 kogentní.

²⁰ Podrobněji viz kapitola 1.5.1.5.

1.5.1.1. Pojem banky

Základním právním předpisem upravujícím pojetí a právní postavení banky je zákon o bankách. Ustanovení obchodního zákoníku se na banky vztahují, jen pokud nestanoví zákon o bankách jinak. V tomto případě nás bude zajímat zejména úprava akciové společnosti v obchodním zákoníku. Důležitým prováděcím právním předpisem je též vyhláška ČNB č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry (dále v této kapitole jen „vyhláška“).

Zákon o bankách vymezuje v § 1 odst. 1 několik základních podmínek, které musí subjekt naplnit, aby byl „bankou“ ve smyslu tohoto zákona. Subjekt musí být právnickou osobou se sídlem v České republice, založenou jako akciová společnost, které je udělena Českou národní bankou bankovní licence k přijímání vkladů od veřejnosti a k poskytování úvěrů. Bankou není podle zákona č. 87/1995 Sb. spořitelni ani úvěrní družstvo, ačkoliv bude osobou oprávněnou uzavírat některé z bankovních smluv v souladu s § 762 ObchZ. Zákon o bankách v ustanovení § 42 sjednotil dřívější rozlišování institucí banky a spořitelny tak, že k 1. únoru 1992 se právnické osoby působící podle předchozí úpravy (zákonem č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách) jako banky a spořitelny považují za banky podle tohoto zákona.

Zákon o bankách upravuje některé dílčí aspekty bank odlišně oproti obchodnímu zákoníku. Základní kapitál banky musí činit nejméně 500 000 000 Kč, přičemž nejméně v této výši musí být splacen peněžitými vklady, a to nejpozději do udělení bankovní licence.²¹

Zahraničními bankami jsou všechny osoby, které jsou oprávněny ve státě svého sídla přijímat vklady od veřejnosti a poskytovat úvěry. Jednak tedy nemusí jít nutně o banku (takovou osobou by mohla být i družstevní záložna), jednak tato osoba nemusí mít formu akciové společnosti. Tato osoba je oprávněna konat svou činnost na území České republiky prostřednictvím své pobočky, jež se zapíše do obchodního rejstříku. Tato pobočka má povahu organizační složky podniku v souladu s ustanovením § 7 odst. 2 ObchZ. Kromě zápisu do obchodního rejstříku potřebuje zahraniční banka,

---

²¹ Srov. § 162 ObchZ a § 4 BankZ.

respektive její pobočka, ke své činnosti bankovní licenci, popřípadě jednotnou bankovní licenci.

1.5.1.2. Bankovní licence

Bankovní licence umožňuje akciové společnosti vykonávat na území České republiky bankovní činnost. Vzhledem k tomu, že tato činnost podstatně ovlivňuje ekonomickou stabilitu země, je tento institut klíčovým pojmem zákona o bankách.

O udělení bankovní licence rozhoduje Česká národní banka (dále „ČNB“) ve správním řízení na základě žádosti zakladatelů. Náležitosti žádosti stanoví ČNB vyhláškou. K žádosti musí být obligatorně připojen návrh stanov banky a doloženo splacení základního kapitálu peněžitými vklady v plné výši. ČNB si před rozhodnutím o udělení bankovní licence obligatorně vyžádá stanovisko Ministerstva financí. Tímto stanoviskem však ČNB není při svém rozhodnutí vázána. Pokud to vyžaduje mezinárodní smlouva, má ČNB konzultační povinnost vůči orgánu bankovního či jiného dohledu příslušného státu.²² ČNB zkoumá splnění několika podmínek, mezi něž patří zejména průhlednost a nezávadnost základního kapitálu (akcentuje se zejména zabránění vstupu „špinavých peněz“ do kapitálu banky), způsobilost osob s kvalifikovanou účastí na bance, odborná způsobilost, důvěryhodnost a zkušenost osob navrhovaných jako vedoucí zaměstnanci banky (zkoumá se zejména případné odsouzení za úmyslný trestný čin v minulosti), technické a organizační předpoklady pro činnost banky, obchodní plán vycházející z návrhu strategie činnosti banky podložené reálnými ekonomickými kalkulacemi, požadavek na umístění sídla banky v České republice a podmínky týkající se skupiny s úzkým propojením.²³ Posledně jmenované podmínky jsou zařazeny do zákona nově z důvodu rostoucího začleňování bank do různých finančních skupin a také s růstem výskytu zahraničního prvku v podnikání banky.²⁴

Podobné podmínky pro udělení bankovní licence se vztahují i na zahraniční banky. Navíc jedná-li se o banku sídlící v jiném členském státě Evropské unie (dále jen „EU“) či Evropského hospodářského prostoru (dále jen „EHP“), může vyvíjet bankovní

---

²² Viz § 4 odst. 2 BankZ.

²³ Blíže viz § 4 odst. 3, písm. g), h), j) a § 4 odst. 4 BankZ.

²⁴ Viz MATAJ, J. In: BARÁK, J. a kol. *Zákon o bankách. Komentář a předpisy související*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2003. s. 36.

činnost v České republice na základě jednotné bankovní licence. Princip jednotné bankovní licence tkví v právu banky jednoho členského státu poskytovat své služby v jiném členském státě na základě bankovní licence získané v domovském státě. Banka i v tomto případě podléhá dohledu orgánů státu domovského, stejně tak jako podléhá domovským právním předpisům upravujícím činnost bank.²⁵

Bankovní licence musí obsahovat jmenovitý výčet činností, ke kterým je banka oprávněna, popř. jejich rozsah. Uděluje se na dobu neurčitou. K jejímu zániku může vést jen několik v zákoně vymezených důvodů. Těmi je rozhodnutí ČNB o odnětí bankovní licence (§ 34 až § 35 BankZ), zrušení banky s likvidací (řídí se § 70 n. ObchZ s odchylkami jmenovanými v § 36 BankZ), rozhodnutím valné hromady, že banka nebude nadále vykonávat činnost, k níž je třeba bankovní licence a v případě zániku banky bez likvidace též výmazem z obchodního rejstříku.

Na udělení bankovní licence není právní nárok.

Seznam všech bank a poboček zahraničních bank je veden u ČNB a je k nahlédnutí v ústředí a na pobočkách ČNB.

1.5.1.3. Zásady hospodaření banky

Zásady hospodaření bank a provozní požadavky na její činnost jsou upraveny v zákoně o bankách, podrobnosti upravuje vyhláška ČNB č.123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry. Jejich podrobná úprava je v kontextu uzavírání bankovních smluv nezbytná, neboť dává veřejnosti prostředek poskytující cenné informace o bance, jejích ukazatelích, a stává se tak jedním z prostředků ochrany klientů. Klient se tak může na základě zjištěných údajů snadněji orientovat v bankovním systému a popřípadě z toho vyvodit důsledek v podobě uzavření či neuzavření smlouvy s danou bankou.

K nejdůležitějším provozním zásadám bank patří několik informačních povinností. Jedná se zejména o povinnost informovat ve svých provozních prostorách

---

²⁵ PLÍVA, S. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 13.

o podmínkách přijímání vkladů, poskytování úvěrů, o podmínkách poskytování dalších služeb klientům, a také o své účasti v platebních systémech. Na požádání je banka také povinna podat informaci o pravidlech příslušného platebního systému. Dále se jedná o povinnost čtvrtletně informovat o složení akcionářů banky, o struktuře konsolidačního celku, jehož je součástí, a o finančních ukazatelích. Banka informuje způsobem a v rozsahu stanoveném opatřením ČNB, vyhlášeném ve Věstníku ČNB.²⁶

Banky jsou povinny zavést účinný postup při vyřizování stížností klientů a o tomto postupu je srozumitelně, písemně vyrozumět ve svých provozních prostorách.²⁷

Banky mají při svém podnikání postupovat obezřetně, zejména mají provádět svou činnost tak, aby nepoškozovaly zájmy vkladatelů, neohrožovaly návratnost vkladů a bezpečnost a stabilitu banky. Banka by tedy měla na sebe brát jen přiměřené podnikatelské riziko. Tento poměrně abstraktní pojem je vykládán tak, že se jedná o postup, kdy pravděpodobnost uskutečnění určité operace je výrazně vyšší než pravděpodobnost její neúspěšnosti.²⁸ Ke stejnému účelu, tedy k ochraně návratnosti vkladů, je určena i další povinnost, která zakazuje bankám být společníkem komanditní společnosti nebo veřejné obchodní společnosti.²⁹

Reakcí na „tunelování bank“ je ustanovení zakazující bankám uzavírat smlouvy za nápadně nevýhodných podmínek. Jedná se o smlouvy, které často bývají formálně bezvadné, v důsledku však bezdůvodně snižují majetek banky. Tyto smlouvy jsou ze zákona neplatné a jejich uzavření zakládá odpovědnost osob, které ji jménem banky uzavřely. Účelem je založit trestněprávní odpovědnost těchto osob, která přichází v úvahu pouze u osob fyzických, a to i za podmínek nového trestního zákoníku.

Další povinnosti banky směřují k jejímu kapitálu. Ten nesmí klesnout pod minimální výši základního kapitálu stanovenou v podmínkách pro udělení bankovní licence (tedy pod 500 000 000 Kč). Dále je banka povinna dodržovat kapitálovou přiměřenost jak

---

²⁶ Viz §11 odst. 1, 3 BankZ.

²⁷ Viz §11 odst. 5 BankZ.

²⁸ BARÁK, J. In: BARÁK, J. a kol. *Zákon o bankách. Komentář a předpisy související*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2003. s. 75

²⁹ K ručení těchto společností viz § 76 a § 93 ObchZ.

na individuálním, tak i na konsolidovaném základě. Kapitálová přiměřenost je kvantitativním vymezením minimálního kapitálu banky v poměru k jejím aktivům. Její úprava si klade za cíl zejména omezit ohrožení vložených prostředků vkladateli.³⁰

Banka je také povinna dodržovat pravidla úvěrové angažovanosti na individuálním i konsolidovaném základě. Zjednodušeně se jedná o omezení rozsahu pohledávek banky vůči určitému klientovi v poměru ke kapitálu banky, mající za cíl zejména zabránit vázanosti banky na několik málo dlužníků, jejichž úpadek by v konečném důsledku mohl mít existenční vliv na samotnou banku.³¹

Banky musejí trvale udržovat svou platební schopnost v české měně i v měnách zahraničních, na individuálním i konsolidovaném základě. Za tímto účelem musejí banky dodržovat pravidla likvidity a bezpečného provozu. V minulosti byla často jen krátkodobá ztráta likvidity příčinou krachu častěji než dlouhodobá ztrátovost banky. Obvykle totiž zkreslené informace způsobí lavinovitě nedůvěru vkladatelů a masivní vybírání jejich vkladů, což v důsledku nevyhnutelně vede k pádu i jinak solventní banky.³²

Banka nesmí (s výjimkami) vykonávat kontrolu nad jinou právnickou osobou, která není bankou, i její kvalifikovaná účast v jiné právnické osobě je zákonem omezena.³³

Banka nesmí provádět s osobami se zvláštním vztahem k bance obchody, které by vzhledem ke svému účelu, riziku nebo jejich povaze nebyly prováděny s ostatními klienty.³⁴

---

³⁰ K pojmu „kapitálová přiměřenost“ např. KOTÁB, P. In: BAKEŠ, M.; KARFÍKOVÁ, M.; KOTÁB, P.; MARKOVÁ, H. a kol. Finanční právo. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 485. HANÁK, O. In: ELIÁŠ, K.; BARTOŠÍKOVÁ, M.; POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnické osoby jako podnikatelé*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 513.

³¹ K pojmu „úvěrová angažovanost“ např. KOTÁB, P. tamtéž s. 488; HANÁK, O. tamtéž s. 513.

³² K pojmu „pravidla likvidity“ např.: KOTÁB, P. In: BAKEŠ, M.; KARFÍKOVÁ, M.; KOTÁB, P.; MARKOVÁ, H. a kol. Finanční právo. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 490; HANÁK, O. In: ELIÁŠ, K.; BARTOŠÍKOVÁ, M.; POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnické osoby jako podnikatelé*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 512.

³³ K pojmu „kontrola nad jinou právnickou osobou“ a „kvalifikovaná účast“ např.: BARÁK, J. In: BARÁK, J. a kol. *Zákon o bankách. Komentář a předpisy související*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2003. s. 88-92.

³⁴ Výčet „osob se zvláštním vztahem k bance“ viz §19 BankZ.

Banka má také povinnost vést evidenci obchodů na účet klienta a obchodů na účet banky, a to odděleně.

Banka je povinna zajistit provedení auditu auditorem, jehož výběr oznámí ČNB, a to ve stanoveném rozsahu.

Banka má v některých případech jmenovaných v § 16 a § 16a BankZ povinnost vyžádat si předchozí souhlas ČNB, popř. povinnost ČNB o zamýšlených opatřeních předem informovat. Kromě toho je souhlas ČNB vyžadován i k nabytí kvalifikované účasti na bance.

Významnou povinností je obligatorní účast banky na pojištění pohledávek z vkladů. Tato povinnost respektuje dikci směrnice Evropského společenství, podle níž neúčast banky na takovém pojištění znemožňuje přijímání vkladů od veřejnosti, a do zákona o bankách byla zakotvena novelou z roku 1994. Před touto novelou existovala coby ochrana vkladů státní záruka. Vztahovala se však pouze na okruh velkých bank a znevýhodňovala tak nové, na trh vstupující banky, čímž byla narušena hospodářská soutěž v oblasti bankovního podnikání. Současný systém pojištění vkladů je založen na povinném přispívání bank do zřízeného Fondu pojištění vkladů (dále jen „Fond“). Fond se zapisuje do obchodního rejstříku a není státním fondem ve smyslu zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, v platném znění. Nevztahují se na něj ani předpisy o pojišťovnictví.

Obligatorně se účastní pojištění pohledávek z vkladů všechny banky a pobočky zahraničních bank, s výjimkou těch poboček, jež prokážou, že jsou účastny na jiném systému pojištění, který zajišťuje klientům alespoň takový stupeň ochrany, který mají podle české úpravy pojištění pohledávek z vkladů. Zdroje fondu, které v případě neschopnosti některé z bank splácet, slouží ke krytí náhrad vlastníkům vkladů, jsou tvořeny příspěvky bank ve výši 0,1% z průměrného objemu pojištěných pohledávek z vkladů včetně úroků za uplynulý rok (u stavebních spořitelen je výše 0,05%), výnosy z vlastní činnosti Fondu na trhu, vratnými finančními výpomocemi a výtěžky z ukončených insolvenčních a likvidačních řízení bank. Náhradu oprávněné osobě pak z těchto zdrojů Fond může poskytnout, obdrží-li od ČNB písemné oznámení o tom, že

určitá banka není schopna dostát svým závazkům. S účinností od 15. prosince 2008 činí výše náhrad 100% z pojištěného vkladu, až do výše 50 000 eur.

Zákon o bankách obsahuje ještě mnoho dalších povinností týkajících se obchodů s investičními nástroji, povinností v účetnictví a podobně, předchozí výklad ovšem pro účely související problematiky bankovních smluv postačí.

1.5.1.4. Bankovní dohled

Aby mělo stanovení podmínek hospodaření bank praktický význam, je třeba zajistit účinný dohled nad jejich dodržováním. V zákoně o bankách je stanoveno, že bankovní dohled vykonává ČNB, aniž by bylo řečeno, co tento dohled zahrnuje. Toto můžeme dovodit zejména z § 44 odst. 2 zákona o ČNB. Podle zmíněného ustanovení zahrnuje dohled posuzování žádostí o udělení bankovní licence, dohled nad dodržováním podmínek stanovených v udělené licenci, kontrolu nad dodržováním zákonů (je-li k tomu ČNB zákonem zmocněna) a nad dodržováním vyhlášek a opatření ČNB a v neposlední řadě též ukládání opatření k nápravě a pokut při zjištění nedostatků.

Bankovní dohled takto vymezený se nevztahuje na pobočky zahraničních bank, jež podléhají dohledu orgánů domovského státu.

1.5.1.5. Spořitelní a úvěrní družstva

S ohledem na § 762 odst. 1 ObchZ je možné, aby některé bankovní smlouvy uzavírala i jiná osoba, je-li k tomu oprávněna. Takovým subjektem mohou být spořitelní a úvěrní družstva (dále jen „družstevní záložny“), jejichž oprávnění vyplývá ze zákona o spořitelních a úvěrních družstvech (dále jen „ZSÚD“). Družstevní záložna je v rámci svého podnikání mimo jiné oprávněna přijímat vklady od svých členů, poskytovat jim úvěry, provádět platební styk, zúčtování, vydávat a spravovat platební prostředky, poskytovat záruky ve formě ručení nebo bankovní záruky, otevírat akreditivy, obstarávat inkaso a tak dále. Vzhledem k tomu, že fungují družstevní záložny na členském principu, mohou tyto činnosti vykonávat jen pro své členy.

1.5.2. Klient

Druhou smluvní stranou mohou být jakákoliv právnická i fyzická osoba, pokud zákon právo uzavírat některé smlouvy nevyhraduje pouze určitým osobám, nebo uzavírání některých smluv určitým osobám nezakazuje. Klienty banky můžeme rozdělit na podnikatele a nepodnikatele (spotřebitele). Jejich rozlišování bude mít vliv zejména na určení, do režimu kterého zákoníku jejich jednání zařadíme. Navíc klientům, kteří nejsou podnikateli, je přiznána zvýšená právní ochrana.

1.5.2.1. K ochraně slabší strany

Jak již bylo zmíněno výše, klienty bank mohou být jak podnikatelé, tak subjekty, které podnikateli nejsou. Z důvodu předpokládané menší odbornosti subjektů, které nejsou podnikateli, požívají tyto subjekty větší právní ochrany.

Některé prvky právní ochrany slabší strany nalezneme již v obchodním zákoníku. Stěžejní je však úprava takzvaných spotřebitelských smluv v zákoníku občanském. Úprava spotřebitelských smluv zajišťuje harmonizaci českého právního řádu s požadavky práva komunitárního tím, že do naší právní úpravy zapracovává několik směrnic.³⁵ Nutno podotknout, že právní úprava spotřebitelských smluv byla zařazena do občanského zákoníku v důsledku urychlené transpozice těchto směrnic a ne všechny otázky týkající se ochrany spotřebitele byly důsledně dořešeny, zejména vztah k ostatním normám soukromého práva. Strohé vymezení vazby obchodního a občanského zákoníku v těchto otázkách může způsobovat praktické aplikační těžkosti.³⁶ Tímto je možné odůvodnit též zařazení úpravy spotřebitelských smluv mezi obecná ustanovení občanského zákoníku, ačkoliv se bude vždy jednat o vztahy závazkové, a proto by nebylo na překážku zařazení do části věnující se závazkovému právu. Některé otázky ochrany spotřebitele obsahuje zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Speciální úpravu pro uzavírání smlouvy o úvěru nalezneme

---

³⁵ Jedná se například o směrnici Rady 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory, směrnici Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, směrnici Evropského parlamentu a Rady 97/7ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku a směrnici Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na dálku na trh. Všechny dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>.

³⁶ LIŠKA, P. Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. *Právní rozhledy*, 2007, č. 3. s. 81-88.

v zákoně č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelských smluv, ve znění pozdějších předpisů.³⁷

Spotřebitelské smlouvy nejsou zvláštním smluvním typem, nýbrž upravují některé konkrétní vztahy u různých smluvních typů, pokud tyto splňují dané podmínky. Předně musí být stranami smlouvy spotřebitel a dodavatel.³⁸

1.5.2.2. Ochrana v obchodním zákoníku

Ustanovení § 262 odst. 1 ObchZ dává stranám možnost zvolit si pro jejich závazkový vztah režim obchodního zákoníku, pokud se na ně tento režim obligatorně nevztahuje podle § 261 odst. 1 až 4 ObchZ. Jestliže by ale tato dohoda směřovala ke zhoršení právního postavení strany, která není podnikatelem, byla by neplatná. S ohledem na ustanovení § 267 ObchZ se této neplatnosti může dovolávat pouze tento účastník, neboť je neplatnost stanovena pouze na jeho ochranu, jakožto slabší strany. Obecně nelze považovat režim obchodního zákoníku v dílčích otázkách za zhoršující právní postavení strany. Nutné je zejména pohlížet na každý případ individuálně a také hodnotit postavení strany z hlediska celkového dopadu.³⁹ V případě bankovních smluv bude tuto úpravu možno uplatnit pouze ve vztahu k inominátním kontraktům, protože smluvní typy bankovních obchodů upravené v obchodním zákoníku spadají do vymezení § 261 odst. 3 ObchZ a jsou tedy takzvanými absolutními obchody, jež se obligatorně řídí částí třetí obchodního zákoníku bez ohledu na povahu subjektů.

Ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ stanoví použití části třetí obchodního zákoníku vždy na obě strany závazkového vztahu podle § 261 odst. 1 až 4 ObchZ nebo podřízeného obchodnímu zákoníku na základě dohody podle § 262 odst. 1 s výjimkami. Jestliže to bude ku prospěchu straně, která není podnikatelem, má být obligatorně použita ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiných ustanovení

---

³⁷ LIŠKA, P. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 29.

³⁸ Blíže viz ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vyd. Praha: Linde, a. s., 2008. s. 1242.

³⁹ TOMSA, M. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 842.

směřujících k ochraně spotřebitele. Ta smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů (například odpovědnost za prodlení, za škodu) podle občanského zákoníku. Na společné závazky této osoby se vztahují rovněž ustanovení občanského zákoníku, což v praktickém důsledku bude zejména v pochybnostech znamenat vyloučení principu solidarity vyjádřeného v § 293 ObchZ na subjekt, který není podnikatelem.

Toto ustanovení používá pojmu „adhezní smlouvy“ a „zneužívající klauzule“, kterým se nedostává v našem právním řádu legálního vymezení.⁴⁰

1.5.2.3. Ochrana v občanském zákoníku

Občanský zákoník zakotvuje ochranu slabší strany v hlavě V. části 1. nazvané „Spotřebitelské smlouvy“. Spotřebitelské smlouvy nejsou zvláštním smluvním typem. Jsou jimi smlouvy, jejichž stranami je na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel.⁴¹ Slovy zákona je dodavatelem osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní a podnikatelské činnosti.⁴² Spotřebitelem je pak osoba, která v rámci obchodní ani podnikatelské činnosti nejedná.⁴³ Pozornosti by však neměl uniknout fakt, že jako „spotřebitel“ ve smyslu tohoto ustanovení nemůže figurovat i subjekt jinak řazen podle definice v § 2 odst. 2 ObchZ mezi podnikatele (kupříkladu bytová družstva).⁴⁴ V praxi uzavírání a plnění bankovních smluv tak půjde hlavně o fyzické osoby, které nejsou podnikateli, fyzické osoby podnikající, ale smlouvu uzavírající k jiným (soukromým) účelům, nebo také nepodnikající právnické osoby.

Zpravidla budou bankovní smlouvy uzavírány v provozovně banky za účasti obou smluvních stran. Takový závazkový vztah je dotčen především § 55 a § 56 ObčZ.

Podle § 55 ObčZ nemohou ujednání spotřebitelských smluv obsahovat odchylky v neprospěch spotřebitele. Spotřebitel nemůže sám zhoršit své postavení, ani se nemůže vzdát práv, které mu zákon na ochranu jeho postavení poskytuje. Z logiky věci se toto

---

⁴⁰ K tomu blíže viz kapitola 1.3.1. a 1.5.2.3.

⁴¹ Blíže k pojmům „spotřebitel“ a „dodavatel“ viz SELUCKÁ, M. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. 1. vyd. Praha: Linde, a. s., 2008. s. 317, 321.

⁴² Viz §52 odst. 2 ObčZ.

⁴³ Viz §52 odst. 3 ObčZ.

⁴⁴ TOMSA, M. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 859.

ustanovení dotýká pouze změn dispozitivních ustanovení zákona, protože od kogentní normy se strany nemohou odchýlit v žádném případě.

Spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat takzvané „zneužívající klauzule“. Aniž by je zákon takto přímo označoval, jedná se o ujednání, která ve svém důsledku znamenají značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran k újmě spotřebitele, tak jak je demonstrativně uvádí § 56 odst. 3 ObčZ. Tato ujednání jsou platná, pokud se spotřebitel nedovolá jejich neplatnosti.⁴⁵ Vzhledem k podřízení bankovních smluv jinak obchodnímu zákoníku, může se spotřebitel dovolat neplatnosti v obecné čtyřleté promlčecí lhůtě v souladu s § 397 ObchZ. Pokud by tato ujednání ovlivňovala i další ujednání smlouvy, může se spotřebitel dovolávat neplatnosti celé této smlouvy.⁴⁶ Komplikovanější situace nastane, je-li sjednáno některé nepřijatelné ujednání, které se zároveň přiči dobrým mravům nebo odporuje zákonu nebo jej obchází. Podle § 39 ObčZ by tato situace zakládala absolutní neplatnost takového ujednání, popřípadě smlouvy.

Pro bankovní smlouvy není vyloučeno, aby některé smlouvy byly uzavřeny mimo provozovnu banky. Pak se na tyto závazkové vztahy bude aplikovat kromě zmíněných § 55 a § 56 ObčZ také ustanovení § 57 ObčZ. Půjde hlavně o situace, kdy banka používá na základě smlouvy o obchodním zastoupení ke zprostředkování i uzavírání smluv obchodní zástupce jednající jménem banky. Těchto případů se dotýká zejména zvýšená informační povinnost banky (tedy jejího zástupce) o možnosti odstoupit od smlouvy uzavřené mimo provozovnu banky, které musí spotřebitel obdržet písemně nejpozději při uzavření smlouvy. Došlo-li už k plnění podle uzavřené smlouvy, může spotřebitel odstoupit do 14 dnů od jejího uzavření. Nedošlo-li k plnění, pak má lhůtu jednoho měsíce. K výraznému prodloužení lhůty dochází v případě porušení informační povinnosti a tato činí 1 rok od uzavření smlouvy. Banka je vázána lhůtou 30 dnů pro vrácení zaplacených částek spotřebiteli.

---

⁴⁵ Viz §55 odst. 2 ObčZ a § 40a ObčZ.

⁴⁶ KOBLIHA, I. In: KOBLIHA, I.; KALFUS, J.; KROFTA, J.; KOVAŘÍK, Z.; KOZEL, R.; POKORNÁ, J.; SVOBODOVÁ, Y. *Obchodní zákoník. Úplný text zákona s komentářem*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2006. s. 860.

Není vyloučeno ani uzavírání některých bankovních smluv na dálku. Na tyto smlouvy uzavírané spotřebitelem s bankou se budou vztahovat ustanovení týkající se smluv o finančních službách uzavíraných na dálku v § 54a až § 54d ObčZ. Banka i zde má zvýšenou informační povinnost. Je povinna poskytnout informace o bance, poskytované službě, smlouvě o finančních službách uzavíraných na dálku⁴⁷, o možných způsobech mimosoudního řešení sporů a o případných náhradách z Fondu pojištění vkladů. Informace musejí být poskytnuty písemně v dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy. Banka coby dodavatel finanční služby je povinna spotřebiteli kdykoliv za trvání smlouvy na jeho žádost dodat smluvní podmínky v tištěné podobě.

Spotřebitel má právo odstoupit od smlouvy do 14 dnů od jejího uzavření a v této lhůtě nemůže banka bez souhlasu spotřebitele započít s plněním na dálku uzavřené smlouvy. Banka je povinna do 30 dnů vrátit spotřebiteli všechny od něj přijaté peněžní prostředky, může však požadovat zaplacení přiměřené částky za již poskytnutou službu.

---

⁴⁷ Taxativní výčet co se zde rozumí pojmem „finanční služby“ viz §54a odst. 1 ObčZ.

2. Jednotlivé druhy bankovních smluv

2.1. Bankovní smlouvy upravené v obchodním zákoníku

Než přistoupíme k charakteristice jednotlivých smluvních typů tak, jak jsou upraveny v obchodním zákoníku, je důležité vymezit, co je všem smlouvám společné, a nebude proto opakováno dále. V první řadě jsou bankovní smlouvy upravené v obchodním zákoníku, kterými se budeme zabývat, vytyčeny v § 261 odst. 3 písm. d) ObchZ, což z nich činí tzv. absolutní obchody. Znamená to tedy, že se třetí částí obchodního zákoníku řídí závazkové vztahy vzniklé z těchto smluv bez ohledu na povahu jejich účastníků (tedy není nutná účast podnikatelského subjektu a nezkoumá se, zda ke vzniku závazkového právního vztahu dochází při jejich podnikatelské činnosti).

Smlouvy upravené v dílu XX. až XXIV. obchodního zákoníku, kterými se budeme hlavně zabývat v dalším výkladu, jsou smlouvy, jejichž obligatorním účastníkem je banka.⁴⁸ Jmenovitě se jedná o smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věci a obě smlouvy o účtech.⁴⁹ Oprávnění k jednotlivým činnostem vychází z povolení v bankovní licenci.

Dále upozorňuji na již zmíněnou převážně dispozitivní právní úpravu, s výjimkami uvedenými v § 263 ObchZ. Základní ustanovení v části třetí obchodního zákoníku jsou s ohledem na § 263 odst. 2 ObchZ kogentní a strany se od nich nemohou odchýlit pod sankcí neplatnosti takového úkonu, stejně tak jako od ustanovení předepisujících právnímu úkonu písemnou formu. Na kogentní povahu některých důležitých ustanovení bude v příslušných kapitolách upozorněno.

Dispozitivní ustanovení upravující jednotlivé smluvní typy se použijí, jen pokud smlouva nestanoví něco jiného nebo úpravu v zákoně výslovně nevyloučí.

Dalším společným znakem je povinnost přesného označení banky v jednotlivých smlouvách, ale také na fakturách, v obchodních dopisech i na internetových stránkách.

---

⁴⁸ Kdo je bankou viz kapitola 1.5.1.

⁴⁹ Banka je za účastníka smlouvy označena v úvodních ustanoveních, která jsou s ohledem na § 263 odst. 2 ObchZ kogentní.

Tato povinnost bankám plyne z § 13a ObchZ. Koneckonců to vyplývá i z obecného požadavku kladeného na určitost právního úkonu v § 37 ObčZ. Z tohoto dovodíme také nutnost přesného označení klienta (podle jednotlivých smluvních typů majitele účtu, příkazce, uložitele atd.). V odborné literatuře je možné se setkat s názorem, že přesné určení těchto stran je podstatnou náležitostí jednotlivých smluv⁵⁰, já se však domnívám, že odůvodnění obecným požadavkem určitosti právního úkonu je plně postačující, neboť reakcí jeho nenaplnění je absolutní neplatnost právního úkonu, tedy příslušných smluv.⁵¹

Formální požadavky stanoví obchodní zákoník pouze u smlouvy o otevření akreditivu a u obou smluv o účtech, když v základním ustanovení, od něž není možné se odchýlit, vyžaduje písemnou formu.

Jedná se zpravidla o úplatné kontrakty, ačkoliv u smlouvy o inkasu i smlouvy o běžném účtu je možné požadavek úplaty ve smlouvě vyloučit.

Podle § 269 odst. 1 ObchZ se ustanovení upravující jednotlivé smluvní typy použije jen na smlouvy, jež zahrnují podstatné části smlouvy stanovené v základních ustanoveních.

---

⁵⁰ Srov. výklad podstatných částí, např. MAREK, K. *Smluvní obchodní právo. Kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 342. PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 5. díl*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 1999. s. 469. Et LIŠKA, P. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 64.

⁵¹ Viz § 37 odst. 1 ObčZ, absolutní neplatnost vyplývá a contrario z §40a ObčZ.

2.1.1. Smlouva o otevření akreditivu

2.1.1.1. Úvod

Akreditiv je nástrojem, který se užívá hlavně v zahraničně obchodních vztazích. Plní funkci platební (tím, že banka poskytuje na účet příkazce určité plnění) i funkci zajišťovací (tím, že usnadňuje postavení oprávněného, co se týče uspokojení jeho pohledávky z jiného závazkového vztahu). Ohledně vývoje akreditivu nepanuje mezi odbornou veřejností jednoznačná shoda. Podle jedné z teorií se akreditiv se vyvinul ze směnky. Podle jiných autorů se vyvinul akreditiv z kupecké poukázky.⁵² Svou povahou má také blízko ke smlouvě ve prospěch třetího (in favorem tertii) s tím rozdílem, že třetí osoba zde ke svému oprávnění na určité plnění musí splnit některé podmínky. V literatuře se vyskytuje též názor, že smlouva o otevření akreditivu souvisí úzce také s poukázkou (asignací), tak jak je vymezena v § 535 až § 539 ObčZ.⁵³ Stranami poukázky je poukazatel, jenž opravňuje poukazníka, aby vybral plnění od poukázaného (a poukázaný tak poukazníkovi splní na účet poukazatele), zatímco u smlouvy o otevření akreditivu příkazce opravňuje banku, aby poskytla plnění oprávněnému, pokud tento splní podmínky v akreditivní listině. Akreditivní listinu navíc vydává banka (tedy jakýsi prostředník v tomto vztahu), zatímco poukázku vystavuje poukazatel (tedy vlastně příkazce). S ohledem na tato zjištění se domnívám, že kromě třístranného závazkového vztahu nemají tyto vztahy mnoho společného. Koncepce smlouvy o otevření akreditivu je svou podstatou zvláštním druhem smlouvy mandátní (§ 566 až § 576 ObchZ).⁵⁴

Akreditiv je výtečným nástrojem, který dává prodávajícímu dávku jistoty, že kupující zaplatí. Přesto nejde o příliš využívanou bankovní službu. Podle mého názoru je to odůvodněno jednak poměrně vysokou cenou, kterou musí příkazce zaplatit coby

---

⁵² Srov. PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 5. díl.* 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 1999. s. 687. Et MAREK, K. *Smluvní obchodní právo. Kontrakty.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 341. Et MAREK, K. In: BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky.* 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 434.

⁵³ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 5. díl.* 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 1999. s. 475.

⁵⁴ Tamtéž s. 469. Blíže ke smlouvě mandátní např. PLÍVA S. *Obchodní závazkové vztahy.* 2. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2009. s. 242 n.

úplatu bance, aniž by měl jistotu, že oprávněný akreditiv využije, jednak rozšiřováním spektra moderních bezpečných systémů placení za zboží a služby.

2.1.1.2. Obecná charakteristika

Smlouva o otevření akreditivu je upravena v ustanoveních § 682 až § 691 ObchZ. Právní úpravy akreditivu se významně dotýkají také takzvaná Jednotná pravidla a zvyklosti pro dokumentární akreditivy, přijatá Mezinárodní obchodní komorou sídlící v Paříži roku 1933.⁵⁵

Jak již bylo nastíněno, smlouva o otevření akreditivu je zvláštním druhem smlouvy mandátní. Podle § 576 ObchZ se přiměřeně použijí ustanovení upravující smlouvu mandátní na případy, kdy vzniká povinnost zařídit určitou záležitost na účet jiného. Pokud tedy v ustanoveních o smlouvě o otevření akreditivu není stanoveno jinak, použijí se přiměřeně ustanovení § 566 n. ObchZ.

2.1.1.3. Základní ustanovení a další obsah smlouvy

Ze základního ustanovení plyne, že se jedná o smlouvu, jíž se banka zavazuje příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne oprávněnému na účet příkazce určité plnění, splní-li oprávněný do určité doby stanovené podmínky. Příkazce se zavazuje zaplatit za to bance úplatu. Co se příkazce týče, nejobecněji se bude jednat o osobu zavázanou z jiného závazkového vztahu, například z kupní smlouvy. Často tedy bude v roli příkazce kupující, importér. Osoba oprávněná z akreditivu bude obecně na základě jiného závazkového vztahu osoba povinná dodat určité zboží nebo služby, bude se jednat tedy zejména o prodávajícího, exportéra (beneficienta). Může jí být i osoba shodná s příkazcem u takzvaného osobního či cestovního akreditivu.⁵⁶ Osoba

---

⁵⁵ Smluvní strany si mohou Jednotná pravidla zvolit jako soubor pravidel, jímž se budou řídit. K jejich závaznosti bude nutné na ně přímo v dokumentárním akreditivu odkázat, nejlépe i s uvedením, o kterou revizi se jedná. K poslední revizi došlo k 1. 7. 2007- UCP 600 (z této podstatné revize vychází také navrhovaná úprava akreditivu v novém občanském zákoníku). Tento dokument požívá vysoké autority a v praxi se využívá hojně. Blíže viz MAREK, K.; ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 97; KOTÁB, P. In: BAKEŠ, M.; KARFÍKOVÁ, M.; KOTÁB, P.; MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 411.

⁵⁶ PLÍVA, S. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1215.

oprávněná není účastníkem smlouvy o otevření akreditivu, ale je jednou ze stran akreditivního závazkového vztahu.

Ze základního ustanovení vyplývá určení těchto podstatných částí:

- určení osoby oprávněné,
- plnění, které se banka zavazuje poskytnout oprávněnému,
- podmínek, jež musí oprávněný splnit,
- doby, do které musí podmínky nejpozději splnit,
- závazku příkazce zaplatit bance úplatu.

Plnění, ke kterému se banka zavazuje, bude mít nejčastěji povahu peněžního plnění, může se ale jednat například i o akceptaci směnky, odkoupení směnky nebo obstarání akceptace směnky.⁵⁷

Podmínky, které musí oprávněný splnit, vymezí banka v akreditivní listině. Akreditivní listina je písemným sdělením banky oprávněnému, že v jeho prospěch byl otevřen akreditiv, a jaký je jeho obsah. Akreditivní listina musí ze zákona obsahovat

- určení plnění, ke kterému se banka zavazuje,
- dobu platnosti akreditivu,
- akreditivní podmínky, které musí oprávněný splnit ve stanovené době (době platnosti akreditivu), aby se mohl domáhat plnění.

Toto sdělení je povinna banka učinit bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, nevyplývá-li ze smlouvy, že tak má učinit až poté, co k tomu obdrží od příkazce pokyn. Oznámením banky, tedy doručením akreditivní listiny, vzniká závazek banky vůči oprávněnému. Vznik závazku banky neodpovídá povinnost beneficianta tento závazek využít, je jeho subjektivním právem akreditiv využít či nikoli.⁵⁸ Jsem si vědoma, že nelze nikoho nutit k uplatnění svého práva, ale tento fakt může být odrazující

---

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 5. díl.* 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 1999. s. 476.

pro příkazce, který za jeho otevření zaplatí úplatu a je možné, že se svého dluhu v daném momentě nezbaví, neboť oprávněný akreditiv z různých důvodů nevyužije.

Bance přísluší za otevření akreditivu úplata. Není-li tato úplata smluvena, zaplatí příkazce úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy. Za smluvenou úplatu je nutno požadovat také úplatu stanovenou podle sazebníku banky, je-li ve smlouvě na něj odkázáno. Nárok na úplatu za otevření akreditivu je úplatou za poskytnutí bankovní služby. Nelze ji proto směřovat s nárokem banky na zaplacení peněžité částky, kterou banka poskytla oprávněnému na účet příkazce. Smlouva bude zpravidla obsahovat i ujednání o způsobu úhrady prostředků, které banka poskytuje beneficiantovi, ačkoliv toto ujednání nepatří k povinným částem smlouvy. Úhrada těchto prostředků může mít několik podob od úhrady prostředků bance předem, po plnění, současným poskytnutím úvěru nebo plnění z jiného akreditivu.⁵⁹

Nesmíme opomenout ani odstavec druhý základního ustanovení, který obligatorně vyžaduje pro uzavření této smlouvy písemnou formu.

2.1.1.4. Druhy akreditivů

Podle platné právní úpravy dělíme akreditiv na obecný a dokumentární, podle toho, jaké podmínky plynou z akreditivní listiny. Blíže k dokumentárnímu akreditivu pojednávám v kapitole 2.1.1.5.

Dále rozeznáváme akreditiv odvolatelný a neodvolatelný. Odvolatelný akreditiv může být bankou kdykoliv změněn či zrušen bez předchozího souhlasu, nebo alespoň vědomí, beneficianta. V praxi se příliš nepoužívá, neboť neposkytuje beneficiantovi dostatečnou záruku. Běžnějším je neodvolatelný akreditiv, který má zákonnou oporu i v našem obchodním zákoníku v § 686. Podle tohoto ustanovení je akreditiv neodvolatelný, není-li stanoveno něco jiného v akreditivní listině. I neodvolatelný akreditiv může podléhat změnám nebo zrušení, ovšem jen se souhlasem všech stran závazkového vztahu (tedy banky, příkazce i oprávněného, popřípadě potvrzující banky).

---

⁵⁹ KOVAŘÍK, Z. In: KOBLIHA, I.; KALFUS, J.; KROFTA, J.; KOVAŘÍK, Z.; KOZEL, R.; POKORNÁ, J.; SVOBODOVÁ, Y. *Obchodní zákoník. Úplný text zákona s komentářem*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2006. s. 1444.

Akreditiv můžeme členit také na potvrzený a nepotvrzený. V případě potvrzeného akreditivu vstupuje do závazkového vztahu čtvrtý subjekt, kterým je jiná než vystavující banka. Ta, zpravidla na žádost vystavující banky (tedy banky, s níž uzavřel smlouvu o otevření akreditivu příkazce) potvrdí beneficiantovi závazek provést platbu za podmínek stanovených v akreditivní listině. Potvrzující banka tak přebírá právní závazek platbu uskutečnit vedle vystavující banky. Obě banky jsou zavázány vůči oprávněnému společně a nerozdílně. Neplatí však ustanovení občanského zákoníku, že by poměry závazku bank vůči beneficiantovi měly být stejné. Ustanovení § 687 odst. 3 ObchZ jasně stanoví, že plní-li z akreditivu potvrzující banka, má nárok na toto plnění vůči bance, která o potvrzení požádala. Naproti tomu u nepotvrzeného akreditivu banka pouze avizuje, že byl v jeho prospěch akreditiv otevřen, aniž by přebírala jakékoliv právní závazky. Z § 688 ObchZ však plyne, že avizující banka odpovídá za škodu způsobenou nesprávným oznámením.

Akreditiv může být dále převoditelný či nepřevoditelný. U převoditelného akreditivu je možné převést oprávnění obdržet platbu za splnění stejných podmínek a ve stejné lhůtě na jinou osobu. Není-li tak výslovně označen, platí, že je akreditiv nepřevoditelný.

Speciální případ akreditivu je akreditiv osobní neboli cestovní. U tohoto akreditivu je banka povinna poskytnout plnění do určité výše a v určité lhůtě oproti prokázání se dokladem totožnosti. Osoba příkazce se může shodovat s osobou oprávněnou. Pak se jedná o dvoustranný závazkový vztah.

Zvláštními druhy akreditivu jsou například akreditiv revolvingový, standby akreditiv, back-to-back akreditiv, akreditiv s červenou nebo zelenou doložkou či remboursní akreditiv.⁶⁰

2.1.1.5. Dokumentární akreditiv

Dokumentární akreditiv je zvláště upraven v ustanoveních § 689 a § 690 ObchZ, ale vztahují se na něj i obecná ustanovení upravující akreditiv (viz výše). Podstatou dokumentárního akreditivu je rovněž vázanost na splnění podmínky, v tomto případě

---

⁶⁰ Blíže viz LIŠKA, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. *Právní rozhledy*, 2008, č. 4, s.119 – 125; KOTÁB, P. In: BAKEŠ, M.; KARFÍKOVÁ, M.; KOTÁB, P.; MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 410.

zásadně na předložení určitých dokumentů vymezených v akreditivní listině. Zpravidla bude existovat vazba mezi požadovanými dokumenty a smlouvou, která založila závazkový vztah mezi příkazcem a oprávněným.⁶¹

Banka má povinnost přezkoumat s odbornou péčí předložené dokumenty a po poskytnutí plnění tyto dokumenty řádně opatrovat. Odpovídá za škody, které by beneficentovi mohly poškozením, zničením nebo ztrátou dokumentů vzniknout. Obchodní zákoník jako liberační důvod pro zproštění odpovědnosti stanoví nemožnost škodu odvrátit ani při vynaložení odborné péče.

2.1.2. Smlouva o inkasu

2.1.2.1. Úvod

Příkaz k inkasu je nástrojem platebního styku, který vychází z vůle příjemce platby. Ten zadá bance příkaz, aby zprostředkovala platbu na vrub účtu plátce. V současné době je tento instrument hojně využíván zejména u periodických plateb proměnlivé výše, v rámci závazkového vztahu vzniknuvšího ze smlouvy o běžném účtu.⁶²

2.1.2.2. Obecná charakteristika

Smlouva o inkasu je upravena v ustanoveních § 692 až § 699 ObchZ. Právní úpravy dokumentárního inkasa se týkají také takzvaná Jednotná pravidla a zvyklosti pro dokumentární inkasa, přijatá Mezinárodní obchodní komorou sídlící v Paříži v roce 1978.⁶³

---

⁶¹ Blíže k dokumentům např. MAREK, K. *Smluvní obchodní právo. Kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 345.

⁶² LIŠKA, P. Ke smlouvě o inkasu. In: *Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer ČR, 2008. s. 181-195.

⁶³ Je-li v tzv. inkasní instrukci uveden jednoznačný odkaz na použití Jednotných pravidel, podléhají jim všechny strany, pokud není stanoveno jinak a pokud neodporují kogentním ustanovením národních norem. K poslední revizi došlo k 1. 1. 1996 (URC 522). Blíže viz MAREK, K.; ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 94.

Vedle smlouvy o otevření akreditivu je i smlouva o inkasu zvláštním druhem smlouvy mandátní, proto se dle výslovného odkazu § 699 ObchZ na ni přiměřeně použijí ustanovení upravující smlouvu mandátní v § 566 n. ObchZ.

2.1.2.3. Základní ustanovení

Slovy zákona se smlouvou o inkasu zavazuje banka obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky nebo obstarat jiný inkasní úkon od určitého dlužníka. Stejně jako u smlouvy o otevření akreditivu ani zde zákon neoznačuje účastníky smlouvy jako je to charakteristické u smlouvy mandátní, ale mandanta nazývá příkazcem a mandatáře bankou.

Z tohoto ustanovení plynou podstatné části smlouvy, ke kterým patří určení

- pohledávky, jejíž inkaso má banka obstarat,
- dlužníka banky, nebo
- jiného inkasního úkonu, jež má banka obstarat.

Pohledávka musí být vymezena dostatečně určitě a musí k ní být dostatek podkladů, aby inkaso mohlo proběhnout úspěšně. Mezi bankou a povinným nevzniká žádný nový vztah. Vůči dlužníkovi získává banka postavení příkazce, ale má jen ta práva a povinnosti, které převzala na základě smlouvy o inkasu.⁶⁴

Osobu dlužníka je potřeba také určit dostatečně, aby obstarání inkasa proběhlo úspěšně a s co nejnižšími náklady.

K provedení jiného inkasního úkonu bude potřeba přesně specifikovat, co je po bance požadováno, a také dodat bance zmocnění potřebná k provedení právních úkonů.

---

⁶⁴ K tomu blíže KOVAŘÍK, Z. in: KOBLIHA, I.; KALFUS, J.; KROFTA, J.; KOVAŘÍK, Z.; KOZEL, R.; POKORNÁ, J.; SVOBODOVÁ, Y. Obchodní zákoník. Úplný text zákona s komentářem. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2006. s. 1457.

Smlouva o inkasu obligatorně nemá písemnou formu. V praxi se smlouva o inkasu uzavírá udělením inkasní instrukce (oferta ze strany příkazce) a jejím uskutečňováním (akceptace instrukce bankou).⁶⁵

Povinnost zaplatit bance úplatu za obstarání inkasa sice nevyplývá ze základního ustanovení, ale ze znění § 696 ObchZ, v němž se stanoví, že nesjednání úplaty ve smlouvě implikuje zaplacení úplaty obvyklé v době uzavření smlouvy, můžeme dovést, že se jedná o smlouvu úplatnou. Nárok banky na zpoplatnění inkasa není dotčen neúspěchem provedení úkonu. Vypuštění obligatorního požadavku úplaty v kogentním ustanovení by mohlo být odůvodněno připuštěním možnosti od požadavku úplaty upustit, nepodaří-li se například zinkasovat dlužnou částku.⁶⁶ Pokud by strany měly v úmyslu uzavřít smlouvu o inkasu jako neúplatnou, musely by výslovně ve smlouvě vyloučit aplikaci § 696 ObchZ, což by samozřejmě s ohledem na dispozivitu úpravy bylo možné.

2.1.2.4. Povinnosti banky a příkazce

Banka v souladu se smlouvou uzavřenou s příkazcem požádá dlužníka o zaplacení peněžní částky nebo o provedení jiného úkonu. K tomuto je banka povinna převzít od příkazce například cenné papíry (či jiné dokumenty), podle povahy tohoto úkonu. Za škodu způsobenou jejich ztrátou, zničením či poškozením banka odpovídá, ledaže by tomu nemohla zabránit ani s vynaložením odborné péče. Banka je povinna postupovat jednak podle pokynu příkazce, jednak s odbornou péčí, avšak neodpovídá za to, že se inkaso neuskuteční. Přijaté plnění je povinna bez zbytečného odkladu předat příkazci.

Příkazce má, jak již bylo zmíněno, povinnost zaplatit bance úplatu. Jeho další povinnosti mohou dále vyplývat z ustanovení o smlouvě mandátní, které se na smlouvu o inkasu podpůrně použijí, zejména předat bance potřebné informace, vystavit potřebnou plnou moc, uhradit bance vynaložené náklady, nejsou-li zahrnuty v úplatě.

---

⁶⁵ LIŠKA, P. Ke smlouvě o inkasu. In: *Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer ČR, 2008. s. 187.

⁶⁶ Tamtéž s. 189.

2.1.2.5. Dokumentární inkaso

Dokumentární inkaso je zvláště upraveno v ustanoveních § 697 a § 698 ObchZ, ale vztahují se na něj i obecná ustanovení upravující obecné inkaso (viz výše). Podstatou dokumentárního inkasa je vydání určitých dokumentů, opravňujících nakládat se zbožím, bankou třetí osobě, bude-li při jejich vydání zaplacen dlužná částka nebo proveden jiný inkasní úkon. Tyto dokumenty je banka povinna od příkazce převzít a opatrovat s odbornou péčí.

Jednotná pravidla pro inkasa rozlišují, zda je inkaso spojeno s finančními dokumenty (pak se jedná o hladké inkaso) nebo i dokumenty obchodními (jen inkaso).⁶⁷

2.1.3. Smlouva o bankovním uložení věci

2.1.3.1. Úvod a obecná charakteristika

Smlouva o bankovním uložení věci je upravena v ustanoveních § 700 až § 707 ObchZ. Kromě samozřejmě kogentního základního ustanovení má donucující povahu také § 707 ObchZ, který dává bance zástavní právo k předmětu uložení.

Smlouva o bankovním uložení věci je zvláštním případem smlouvy o skladování upravené v § 527 až § 535 ObchZ, přičemž základní rozdíl spočívá v tom, kdo je skladovatelem. V případě smlouvy o bankovním uložení věci se bude jednat vždy o banku, tak jak jsem o ní pojednala výše. Obchodní zákoník nepředvídá subsidiární použití ustanovení smlouvy o skladování.

Původní zákonná úprava dostala změn přijetím zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o cenných papírech“). Před novelizací se smluvní typ v obchodním zákoníku nazýval „Smlouva o uložení cenných papírů nebo jiných hodnot“. Zákon o cenných papírech ovšem sám upravil některé závazkové vztahy k cenným papírům, a proto bylo potřeba omezit smluvní typ v obchodním zákoníku. S účinností od 1. 7. 1996 byl název smlouvy změněn

---

⁶⁷ Blíže viz LIŠKA, P. In: POKORNÁ, J.; KOVAŘÍK, Z.; ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 1793 (komentáře k § 697 a blíže k § 698).

na smlouvu o bankovním uložení věci a dále není možné, aby předmětem uložení byl cenný papír, protože se na něj vztahuje speciální úprava příslušného smluvního typu.

2.1.3.2. Základní ustanovení a obsah smlouvy

Smlouvou se zavazuje banka převzít určité věci mimo cenných papírů (předmět uložení), aby je uložila a spravovala, za což jí od složitele náleží úplata.

Za podstatné části smlouvy považujeme tedy

- určení předmětu uložení,
- závazek banky věc převzít, uložit a spravovat,
- závazek složitele zaplatit bance úplatu.

Předmětem uložení může být z logiky věci pouze movitá věc. S ohledem na podmínky bank půjde zpravidla o věci drobnější. Zákonem je výslovně stanoveno, že jím nemohou být cenné papíry, aby šlo o takzvané kvazi cenné papíry však není vyloučeno (např. vkladní knížky, blanco směnky).⁶⁸

Závazek banky věc převzít, uložit a spravovat je v dalších ustanoveních rozvedena povinností vynaložení odborné péče na její ochranu. Banka je též povinna, s přihlédnutím k povaze předmětu uložení, povinna učinit všechny úkony nutné k výkonu a zachování práv, předat složiteli, co přijala z uplatnění těchto práv a složitel je povinen vystavit bance k tomu plnou moc a uhradit výlohy, které bance vznikly. Banka odpovídá za škodu, která vznikla složiteli ztrátou, zničením nebo poškozením předmětu uložení. Banka se může liberovat prokázáním, že škodu nemohla odvrátit ani při vynaložení odborné péče. Uložitel má kdykoliv v době trvání smlouvy právo požádat o vydání předmětu nebo jeho části a zase jej uložit zpět – po tuto dobu banka nemá stanovené povinnosti.

Jak vyplývá z kogentního základního ustanovení, je smlouva pojmově úplatnou. Není-li výše úplaty sjednána, je banka oprávněna požadovat úplatu obvyklou.

---

⁶⁸ Viz LIŠKA, P. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 72.

2.1.3.3. Zánik závazkového vztahu

Obě strany mohou kdykoliv s okamžitou účinností smlouvu vypovědět. Z obecného závazkového práva plyne zánik smlouvy na dobu určitou uplynutím stanovené doby. Smlouva zaniká také v případě, že si složitel vyzvedl všechny věci a neprojevil vůli, aby smlouva dále trvala. Po zániku smlouvy je banka povinna vydat předmět uložení a složitel je povinen věci bez zbytečného odkladu převzít a vyrovnat úplatu za uložení. Neučiní-li tak, má banka k zajištění svých práv zástavní právo k předmětu uložení, dokud se u ní věci nacházejí. Toto právo má banka zaručena kogentním ustanovením.

2.1.4. Smlouva o běžném účtu

2.1.4.1. Úvod

Běžný účet se řadí k takzvaným účtům žirovým, tedy oběžným. Slouží především k oběhu peněz na straně majitele účtu, ne k účelu jejich zhodnocování. Hlavním cílem je tedy usnadňování bezhotovostního platebního styku. V minulosti bylo pokoušeno o spojení účtu žirového a spořicího v jeden, jejichž výsledkem se staly účty sporožirové. Ty se vyskytují i dnes, avšak také slouží pouze k bezhotovostnímu pohybu peněz a jsou dnes pouze druhem běžného účtu.⁶⁹

Smlouvy o běžném účtu mívají často mnohaletou životnost, a tak je potřeba vyřešit řádně, jakou právní úpravou se budou smlouvy řídit. S ohledem na ustanovení § 763 odst. 1 ObchZ se budou obchodním zákoníkem řídit i účty založené před účinností obchodního zákoníku, tedy před 1. lednem 1992. Všechny lhůty, které začaly běžet před dnem účinnosti tohoto zákona, se však posuzují podle dosavadních předpisů. V souvislosti s přijetím předchozího zákona o platebním styku byla ustanovení obchodního zákoníku, týkající se běžného účtu, zcela přeformulována zákonem č. 125/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona č. 214/2002 Sb., v novelizovaném znění, s účinností k 1. lednu 2003. Tento

---

⁶⁹ Např. KOBLIHA, I. In: KOBLIHA, I.; KALFUS, J.; KROFTA, J.; KOVAŘÍK, Z.; KOZEL, R.; POKORNÁ, J.; SVOBODOVÁ, Y. *Obchodní zákoník. Úplný text zákona s komentářem*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2006. s. 1470. ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1230.

zákon nemá přechodných ustanovení a při určení, kterým právem se řídí právní vztahy založené smlouvou o běžném účtu, se bude vycházet z data účinnosti novely. Smlouvy vzniklé po nabytí její účinnosti se budou řídit novou právní úpravou, smlouvy vzniklé před tímto datem, se budou řídit úpravou dosavadní.

2.1.4.2. Obecná charakteristika

Smlouva o běžném účtu je upravena v ustanoveních § 708 až § 715a ObchZ. Právní úprava má dispozitivní charakter s výjimkou základního ustanovení a ustanovení vyjmenovaných v § 263 odst. 1 ObchZ.⁷⁰

Ačkoliv je uzavírání smluv o běžném účtu každodenní záležitostí, zřejmě nejčastěji uzavíranou smlouvou z výčtu smluv bankovních, neexistuje ani v právní nauce jednoznačné teoretické vymezení tohoto pojmu. Často bývá problém už u chápání samotné podstaty běžného účtu. Formulací, že banka na účet zřízený pro klienta přijímá peněžní prostředky a tyto z něj také vyplácí, nemá vzbuzovat dojem, že se jedná o jakési svěřeni prostředků bance. Je nutné chápat pojetí běžného účtu v rovině závazkové, tedy jako pohledávku majitele účtu za bankou a odpovídající závazek banky vůči majiteli.⁷¹

Smlouva o běžném účtu má konsensuální povahu. Účastníkům smlouvy postačí, dohodnou-li se o vzniku smlouvy, aniž by bylo potřeba složení nějaké hotovosti. V bankovní praxi se většinou složení určitého minimálního vkladu přesto požaduje, popřípadě je splnění povinnosti odsunuto do blízké budoucnosti v závislosti na dohodnuté lhůtě.

Smlouva o běžném účtu bývá uzavírána na dobu neurčitou, i když to zákon výslovně nestanoví, napoví nám znění § 715 ObchZ o možnosti smlouvu vypovědět, když byla stanovena na dobu určitou.

Zřízení účtu pro klienta na základě smlouvy o běžném účtu je možno považovat za bankovní službu. Zároveň se nachází majetkový prospěch také na straně banky, neboť ta může s prostředky klientů bezúročně disponovat. Za to banka poskytuje

---

⁷⁰ Jedná se o tato ustanovení: § 709 odst. 3; § 710 odst. 2, 3; § 713 odst. 2; § 714 odst. 4; § 715a ObchZ.

⁷¹ Vyplyvá to z rozsudku Nejvyššího soudu ČR NS 32 Odo 1064/2004; k tomu také viz LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17. s. 609-619.

klientům určité služby. Pomyslný úrok za používání peněžních prostředků bankou je její odměnou za zřízení a vedení účtu klienta. Tím není dotčena možnost sjednat i další úplatu, například odkazem na sazebník banky.

2.1.4.3. Základní ustanovení a obsah smlouvy

Slovy zákona je smlouva o běžném účtu smlouvou, jíž se banka zavazuje zřídit účet pro jeho majitele od určité doby a v určité měně, a na tento účet přijímat peněžní prostředky nebo tyto prostředky z něj vyplácet nebo z něj či na něj provádět jiné platební transakce.

Základními částmi smlouvy jsou podle tohoto ustanovení

- závazek banky zřídit běžný účet,
- určení doby, od kdy bude účet zřízen,
- určení měny, na kterou má být účet zřízen,
- závazek banky přijímat na účet vklady a platby,
- závazek banky uskutečňovat z účtu výplaty a platby.

Závazek banky zřídit běžný účet nemusí být uveden ve smlouvě výslovně, pokud bude z jiného vyjádření zřejmá vůle banky běžný účet zřídit.

Doba, od kdy má být účet zřízen bude zpravidla shodná se dnem uzavřením smlouvy o běžném účtu. Není ovšem vyloučeno, aby si strany smluvily jinak.

Vklady jsou peněžní prostředky v hotovosti vkládané na účet. Výplatami jsou peněžní prostředky v hotovosti z účtu vybírané. Platbami jsou bezhotovostní příjmy či výdaje peněžních prostředků z účtu nebo na něj.⁷²

K platnosti smlouvy o běžném účtu vyžaduje obchodní zákoník písemnou formu pro části podstatné i nepodstatné, a tedy i pro změnu smlouvy. Bývá pravidlem, že se smlouva o běžném účtu uzavírá jako listina. S ohledem na postupující pokrok však

---

⁷² PLÍVA, S. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. Bankovní obchody. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 50.

nelze vyloučit uzavírání těchto smluv elektronickým způsobem. Je to ovšem podmíněno schopností banky dostat své povinnosti identifikovat klienta plynoucí jí ze zákona o praní špinavých peněz.

Běžný účet je možné zřídit pro více osob, z nichž každá má postavení majitele účtu. Spolumajitelé účtu nakládají s účtem společně, pokud ve smlouvě nestanoví, že s účtem nakládá jen jeden z nich. Tedy jen společně jsou oprávněni změnit smlouvu o běžném účtu, vypovědět ji, popřípadě k nakládání zmocnit jinou osobu. Stejně tak podíly spolujatelů na zůstatku prostředků na účtu jsou stejné, nestanoví-li smlouva nebo rozhodnutí soudu jinak. Toto ustanovení však není kogentní, a tedy není vyloučeno, aby si spolujatelé zvolili ujednáním s bankou zcela jiný postup.

Pro obsah smlouvy má kromě základního ustanovení velký význam také následující § 709 ObchZ. Zde je stanoveno, kdo je účastníkem smlouvy vedle banky. Druhá smluvní strana je zákoníkem označena jako „majitel účtu“. Podle mého názoru je toto označení terminologicky nepřesné a příliš se pro tento případ nehodí, neboť klient, pro něhož banka zřizuje účet tento účet pojmově nevlastní, dokonce nevlastní ani peněžní prostředky, které banka přijímá na jeho účet v podobě vkladů či plateb. Nicméně zákon používá v souvislosti s oběma smlouvami o účtech pojem „majitel účtu“, a tak s ním bude potřeba takto nadále pracovat. Majitelem účtu může být jakákoliv právnická i fyzická osoba, a ve smlouvě o běžném účtu ji banka přesně označí.⁷³

Mimoto se v tomto ustanovení uvádí příkladný výčet ujednání, jež mohou být obsažena ve smlouvě o běžném účtu. Nejedná se o podstatné části smlouvy, a tedy obsažena být nemusí. Jejich absence však nijak smluvní strany nepoškodí, neboť budou nahrazena zněním některého z následujících ustanovení obchodního zákoníku, ledaže by jejich aplikace byla výslovně vyloučena.

Podle tohoto ustanovení může smlouva o běžném účtu obsahovat ujednání o osobách oprávněných nakládat s prostředky na účtu, o úročení zůstatků, o úplatě banky za vedení účtu a o povinnosti banky oznamovat pohyby peněžních prostředků na účtu

---

⁷³ Viz § 709 odst. 1 ObchZ.

v pravidelných intervalech. O jednotlivých ujednáních, či zákonné úpravě, nastupující v případě absence ujednání, pojednávám níže v jednotlivých subkapitolách.

2.1.4.4. Vedení účtu bankou

Povinnost řádného vedení účtu bankou je implikováno stanovenou povinností přijímat na účet peněžní prostředky, vyplácet je a provádět jiné platební transakce. V dalších ustanoveních je tento závazek banky rozveden jako povinnost přijímat na účet (v měně, na kterou zní) vklady a platby ve prospěch majitele účtu nebo z prostředků na účtu na základě příkazu majitele účtu (nebo jiných oprávněných osob) provést výplaty či platby určeným osobám. Tyto platby je banka povinna provést řádně a včas, splní-li majitel účtu všechny požadavky, ať už plynoucí ze smlouvy nebo ze zákona. Obecně je nutno mít zejména dostatek prostředků na účtu, není-li však ve smlouvě stanoveno, že banka může provést do určité částky příkazy k platbám, když k tomu není dostatek prostředků. Platí přitom, že pokud nejsou vzájemná práva a povinnosti stran výslovně sjednány ve smlouvě o běžném účtu, budou se řídit úpravou smlouvy o úvěru v obchodním zákoníku (§ 497 n. ObchZ). Odepsat peněžní prostředky z účtu na základě příkazu majitele účtu či jiných oprávněných osob je banka povinna v den určený osobou oprávněnou (předá-li proveditelný příkaz v dohodnuté lhůtě), není-li tento den určen, v den stanovený ve smlouvě, není-li stanoven ani tady, pak nejpozději následující pracovní den po předání příkazu. Připsání peněžních prostředků ve prospěch účtu je banka povinna podle obchodního zákoníku uskutečnit nejpozději ve lhůtách stanovených zvláštním právním předpisem, přičemž toto ustanovení je kogentní a banky si nadále nemohou sjednávat s klienty lhůty odlišné. Tímto předpisem je zákon o platebním styku. Lhůty v něm stanovené jsou považovány za lhůty nejdelší možné, což nevyklučuje, aby banka pracovala ve lhůtách kratších.⁷⁴

2.1.4.5. Úplata za vedení účtu bankou

Smlouva o běžném účtu může, a většinou také bude, obsahovat ujednání o úplatě bance za vedení účtu a další služby, které banka klientovi v souvislosti s účtem poskytuje. Ujednání o výši úplaty obsahuje buď stanovení její konkrétní výše, nebo stanovení konkrétního způsobu jejího určení, popřípadě odkazuje na ceník banky. Není-

---

⁷⁴ V rámci části čtvrté zákona o platebním styku: „Lhůty pro provádění platebních transakcí“ (§108 n.).

li úplata ve smlouvě sjednána, je majitel účtu povinen platit úplatu obvyklou v době provedení služby. Vzhledem k dispozitivnosti úpravy úplaty je také možné, aby si vzájemnou dohodou strany ujednaly, že úplata nebude požadována.

V praxi bude nejobvyklejší sjednání úplaty odkazem na ceník banky. Tímto odkazem se ceník stává součástí smlouvy, a tedy i jeho změny by měly podléhat souhlasem obou smluvních stran. V praxi s ovšem často vyskytuje formulace odkazu na „aktuální ceník“, tedy ceník platný v době provedení úkonu. Ani zde by však změny cen neměly podléhat svévoli banky tak, jak to požaduje § 269 odst. 3 ObchZ, nýbrž by měly být podmíněny určitými objektivně zjistitelnými kritérii.

2.1.4.6. Nakládání s účtem

Nakládání s účtem je upraveno v § 709 odst. 3 ObchZ, jež má kogentní povahu. Rozumí se jím oprávnění uzavřít či změnit smlouvu o běžném účtu, a tuto smlouvu vypovědět a tím ukončit vztah založený smlouvou čili účet zrušit. Právo s účtem nakládat náleží zásadně majiteli účtu. Jiné osobě toto právo přísluší jen na základě zvláštní plné moci s úředně ověřeným podpisem, tedy je vyloučeno k nakládání s účtem oprávnit osobu na základě generální plné moci. Vylučuje se tímto také možnost nakládat s účtem na základě § 13 odst. 1 a § 15 odst. 1 ObchZ i jednání dle § 20 odst. 2 ObčZ. Není shoda o tom, zda může disponovat s účtem prokurista. V ustanovení § 14 ObchZ je sice stanoveno, že prokura opravňuje i k úkonům, k nimž je jinak potřeba zvláštní plné moci. Donucující § 709 odst. 3 ObchZ však vyžaduje úřední ověření podpisu, které prokura ze zákona mít nemusí. Důsledkem je nemožnost považovat prokuru za dostatečnou k umožnění dispozic s účtem.⁷⁵ Podle mého názoru by stačilo nechat podpis zmocnitele na prokuře úředně ověřit nad zákonný požadavek, pak by naplňovala i dikci § 709 odst. 3 ObchZ. Nutnost úředního ověření podpisu odpadá v případě udělení plné moci před bankou. Je to odůvodněno zřejmě tím, že se banka sama může přesvědčit o tom, že plnou moc uděluje skutečně majitel účtu. Zmocněnec oprávněný zvláštní plnou mocí nakládá s účtem s důsledky pro majitele účtu a jeho jménem.

---

⁷⁵ Stejně také PLÍVA, S. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1397.

2.1.4.7. Nakládání s peněžními prostředky na účtu

Nakládání s prostředky na účtu je potřeba odlišovat od nakládání s účtem. Je upraveno v § 710 odst. 2 ObchZ a i toto ustanovení je kogentní. Rozumí se jím předávání příkazů bance k výplatám a platbám z účtu. K dispozici s těmito prostředky jsou podle zákona oprávněny jen osoby uvedené v podpisových vzorech předaných majitelem účtu bance, jež mají povahu plné moci, přičemž v praxi se požadavek podpisového vzoru vztahuje i na majitele účtu. Jiné osoby jsou oprávněny s prostředky nakládat jen za podmínek stanovených ve smlouvě o běžném účtu. Bude se jednat například o zmocnění ke konkrétnímu výběru hotovosti, pokud to smlouva připouští.

V ustanovení § 715a ObchZ, které má rovněž donucující charakter, je stanoveno, že se smrtí majitele účtu toto oprávnění získané na základě plné moci (resp. podpisových vzorů) nezaniká, pokud z jeho obsahu neplyne, že má trvat pouze za života majitele účtu. Představuje tedy odchylku od obecné úpravy v občanském zákoníku, podle jehož § 33b odst. 2 plná moc se smrtí zmocnitele zaniká, nevyplývá-li z jejího obsahu něco jiného. Pokud však plná moc se smrtí majitele účtu zanikne, není banka nadále oprávněna přijímat příkazy od osob oprávněných na základě zaniklých plných mocí. Jinak tomu bude v případě, že příkaz byl udělen před zánikem plné moci. Ten musí banka splnit, i v případě, že se jedná o příkaz trvalý, zavazující banku k periodickým platbám z účtu, ačkoliv již plná moc v době jednotlivých plateb neexistuje. Aby k tomu nedošlo, je potřeba výslovného rozhodnutí majitele účtu v souladu s § 715a odst. 2 ObchZ.⁷⁶

2.1.4.8. Úročení peněžních prostředků na účtu bankou

Smlouva o běžném účtu může také obsahovat ujednání o výši nebo o konkrétním způsobu stanovení výše úrokové sazby, které banka platí majiteli účtu ze zůstatků peněžních prostředků na účtu, o jejich splatnosti a není vyloučeno ani ujednání, že úroky nebudou placeny. Neobsahuje-li smlouva takováto výslovná ujednání, uplatní se subsidiárně § 714 ObchZ. Podle něj úroky náležejí majiteli účtu ode dne, k němuž byly prostředky na účet připsány do dne, který předchází dni, ke kterému byly z účtu majitele

---

⁷⁶ Viz LIŠKA, P. In: POKORNÁ, J.; KOVAŘÍK, Z.; ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 1823.

odepsány popřípadě vyplaceny. Úroky jsou splatné ke konci kalendářního měsíce, nestanoví-li smlouva jinak, a banka je povinna připsat úroky k zůstatku peněžních prostředků na účtu nejpozději do 5 kalendářních dnů po skočení měsíce, za který náležejí. Nejsou-li úroky ve smlouvě stanoveny a není-li jejich placení smlouvou vyloučeno, upravuje jejich výši kogentní § 714 odst. 4 ObchZ. Podle tohoto ustanovení činí úroková sazba polovinu diskontní sazby stanovené ČNB ke dni, k němuž se úroky připisují na účet. Ačkoliv je ustanovení o možnosti sjednat si způsob stanovení výše úroků dispozitivní, nesmíme zapomínat na znění § 55 odst. 1 ObčZ, který znemožňuje ujednání v neprospěch spotřebitele. Teoreticky tedy není možné s majitelem účtu (spotřebitelem) uzavřít dohodu, podle níž by mu příslušely úroky nižší, než stanoví § 714 odst. 4 ObchZ.

Z možnosti stanovit způsob určení výše úrokové sazby vyvstává problém v souvislosti s jednostrannou změnou úrokové sazby ze strany banky. Je možné uvažovat ujednání stran o stanovení úrokové sazby jednostranným oznámením banky. Ani zde však jednání banky nesmí být svévolné a mělo by se vázat na určité objektivní kritéria. Ze stanoviska ČNB vyplývá například vázanost změn úrokových sazeb jednostranným oznámením banky na sazby vyhlášené ČNB, referenční sazby banky, která je definována pevně nebo ve vztahu k sazbě ČNB, sazbě peněžního trhu atd.⁷⁷

2.1.4.9. Oznamování pohybů na účtu bankou

Smlouva o běžném účtu může také obsahovat ujednání o formě a lhůtách, ve kterých oznamuje banka majiteli účtu přijaté vklady a platby a provedené výplaty a platby. Neobsahuje-li smlouva výslovnou úpravu, uplatní se subsidiárně § 712 odst. 1 ObchZ, ze kterého vyplývá povinnost banky takové oznámení uskutečnit, nevyloučí-li to strany ve smlouvě. Děje se tak nejčastěji prostřednictvím výpisu z účtu, jehož hlavním účelem je především zahájení běhu lhůty, sjednaná ve smlouvě, k případným reklamacím.⁷⁸ Banka je povinna informovat o pohybech na účtu po skončení každého kalendářního

---

⁷⁷ Viz Věstník ČNB, částka 11/2003 ze dne 4. července 2003. Blíže k této problematice např. PLÍVA, S. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 53. KOVAŘÍK, Z. In: KOBLIHA, I.; KALFUS, J.; KROFTA, J.; KOVAŘÍK, Z.; KOZEL, R.; POKORNÁ, J.; SVOBODOVÁ, Y. *Obchodní zákoník. Úplný text zákona s komentářem*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2006. s. 1474.

⁷⁸ LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17. s. 615.

měsíce, a po skončení kalendářního roku je povinna podat informaci o zůstatku peněžních prostředků na účtu.

2.1.4.10. Výpověď smlouvy a její důsledky

Ačkoliv je možný zánik smlouvy jakýmkoliv obecným způsobem zániku závazkového vztahu, zaměřuje se úprava v obchodním zákoníku na nejtýpичtější způsob zániku smlouvy o běžném účtu, tedy výpověď. Úprava výpovědi smlouvy o běžném účtu se nachází v § 715 odst. 1 až 3 ObchZ a má dispozitivní povahu, až na požadavek písemné formy této výpovědi, od něhož se strany s ohledem na § 263 odst. 2 ObchZ nemohou odchýlit. V zásadě platí, že obě strany mohou smlouvu kdykoliv písemně vypovědět, a to i tehdy, byla-li sjednána na dobu určitou.⁷⁹ V případě výpovědi ze strany majitele účtu smlouva zaniká dnem doručení výpovědi bance. Je-li smlouva vypovězena bankou, pak zaniká ke konci kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena majiteli účtu. Zvláštní úprava se však vztahuje na případy, kdy majitel účtu poruší podstatným způsobem povinnosti plynoucí mu ze smlouvy o běžném účtu. Pak smlouva zaniká dnem doručení výpovědi majiteli účtu za splnění podmínky předání výpovědi poštovnímu přepravci jakožto doporučené zásilky na adresu uvedenou ve smlouvě. Odmítne-li adresát zásilku převzít, nastává tímto dnes fikce doručení a smlouva zaniká.

Od zániku smlouvy o běžném účtu je třeba odlišovat zrušení účtu, které upravuje zejména § 715 odst. 4, 5 ObchZ. K tomu dochází až po zániku smlouvy, tedy je podmínkou doručení písemné výpovědi smlouvy druhé straně. Banka vypořádá pohledávky a závazky týkající se účtu. Banka není po zániku smlouvy oprávněna ani povinna přijímat platby ani vklady, stejně tak není oprávněna ani povinna provádět úhrady podle příkazu majitele účtu, i kdyby měly charakter trvalého příkazu. Výjimku tvoří jen platby provedené prostřednictvím platebních karet nebo šeků ještě před zánikem smlouvy v zájmu ochrany věřitelů. Banka je oprávněna započítat si své pohledávky vůči majiteli účtu. Majitel účtu má zejména povinnost vrátit bance platební

---

⁷⁹ Výslovná možnost vypovědět smlouvu na dobu určitou není v případě banky stanovena, těžko lze ovšem po bance požadovat setrvání v závazkovém vztahu například pokud by byla smlouva ze strany majitele účtu porušována. Stejně např. KOVAŘÍK, Z. In: KOBLIHA, I.; KALFUS, J.; KROFTA, J.; KOVAŘÍK, Z.; KOZEL, R.; POKORNÁ, J.; SVOBODOVÁ, Y. *Obchodní zákoník. Úplný text zákona s komentářem*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2006. s. 1486.

karty a šeky jí vydané, a ačkoliv to zákon výslovně nezmiňuje, považuje se za samozřejmost uhrazení peněžitého závazku, pokud majiteli účtu vznikl (například u čerpání kontokorentního úvěru).⁸⁰ Poté banka účet zruší. Na zrušení účtu navazuje nakládání se zůstatkem peněžních prostředků na účtu. Banka jej buď vyplatí majiteli, nebo na základě jeho příkazu je převede na jiný účet, přičemž je oprávněna započítat pohledávku na úplatu za převod peněžních prostředků nebo na úhradu nákladů spojených s úschovou prostředků, které nemohly být vyplaceny nebo převedeny. Banka je povinna písemně oznámit majiteli zrušeného účtu, ke kterému dni byl účet zrušen.

2.1.4.11. Důsledky smrti majitele účtu

Důsledky smrti majitele účtu jsou upraveny v § 715a ObchZ, který má kogentní povahu. Vložení tohoto ustanovení s účinností od 1. ledna 2005 vyřešilo doposud neúplně jasné vztahy banky k účtu a dispozicím s prostředky na účtu. Stanoví, že smrtí majitele účtu smlouva nezaniká. Banka dále provádí platby a výplaty podle pokynů majitele účtu a dalších osob oprávněných nakládat s prostředky na účtu. Přípustnost sjednání určitého jednání banky pro případ smrti vyplývá z odstavce druhého, jenž stanoví možnost majitele účtu ovlivnit, ve kterých platebních transakcích banka po jeho smrti nemá nadále pokračovat. Jejich uskutečňování banka zastaví v okamžiku, kdy se hodnověrně dozví o smrti majitele účtu. Za hodnověrné bude bezpochyby nutné považovat oznámení příslušných orgánů, hodnověrnost jiných oznámení bude potřeba posuzovat individuálně.

Stejně tak nezaniká ani plná moc udělená majitelem účtu k nakládání s peněžními prostředky na účtu.⁸¹ Na rozdíl od předešlého případu, který koresponduje s ustanovením § 579 ObčZ a není tedy důvod pro zvláštní úpravu, v tomto případě se obchodní zákoník odchyľuje od obecné úpravy plné moci v § 33b odst. 2 ObčZ.

Prostředky na účtu mohou být zahrnuty do dědictví, a je-li ustanoven správce dědictví, jsou dědicové až do skončení dědického řízení z dispozice s tímto majetkem vyloučeny. Správce dědictví může být stanoven v závěti zemřelého majitele účtu nebo může být ustanoven soudem. Správce dědictví, je-li bance hodnověrně doloženo, že byl

⁸⁰ LIŠKA, P. In: POKORNÁ, J.; KOVAŘÍK, Z.; ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 881.

⁸¹ Blíže výše v kapitole 2.1.4.7.

ustanoven, má práva a povinnosti majitele účtu.⁸² K úkonům přesahujícím rámec obvyklého hospodaření však potřebuje souhlas dědiců a svolení soudu.⁸³

2.1.5. Smlouva o vkladovém účtu

2.1.5.1. Úvod

Na rozdíl od běžného účtu, který slouží především k oběhu peněz, je vkladový účet zaměřen na jejich zhodnocování. Vkladový účet je považován za nejméně rizikovou investici. Subjekty ukládají prozatímně volné prostředky na vkladové účty, aby obdržely za určitou dobu své peníze zpět navýšené o stanovený úrok. Banka naopak získává ke své podnikatelské činnosti prostředky na stanovenou dobu, a nepotřebuje tolik likvidních aktiv k dispozici, neboť předčasný výběr ze strany klienta je smluvně omezen.

Problematika přechodných ustanovení je shodná jako u smlouvy o běžném účtu.⁸⁴

2.1.5.2. Obecná charakteristika

Smlouva o vkladovém účtu je upravena v ustanoveních § 716 až § 719b ObchZ. Právní úprava má dispozitivní charakter s výjimkou základního ustanovení a ustanovení vyjmenovaných v § 263 odst. 1 ObchZ.⁸⁵

Pojmově není možné uzavřít tuto smlouvu jako bezúročnou. Banka zde není povinna ke službám, které běžně poskytuje v souvislosti s běžným účtem, tedy k přijímání příkazů k uskutečnění plateb a výplat, k jiným pokladním službám a podobně.

Také smlouva o vkladovém účtu má konsensuální povahu. Účastníkům smlouvy postačí, dohodnou-li se o vzniku smlouvy, aniž by bylo potřeba složení nějaké hotovosti. V bankovní praxi se většinou složení určitého minimálního vkladu přesto požaduje, popřípadě je umožněno, aby byla povinnost splněna později.⁸⁶

---

⁸² Zvolení správce zůstavitelem musí být učiněno listinou ve formě notářského zápisu, aby bylo hodnověrné. Viz PLÍVA, S. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1244.

⁸³ Viz § 480a odst. 2 ObčZ.

⁸⁴ Popsáno výše v kapitole 2.1.4.1.

⁸⁵ Jedná se o tato ustanovení: § 718 odst. 1, § 719a.

⁸⁶ Např. LIŠKA, P. In: POKORNÁ, J.; KOVAŘÍK, Z.; ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 1825.

2.1.5.3. Základní ustanovení a obsah smlouvy

Podle zákona se zavazuje smlouvou o vkladovém účtu banka zřídit do určité doby v určité měně účet pro jeho majitele a platit z prostředků na účtu úroky, zatímco majitel účtu se zavazuje vložit na účet peněžní prostředky, a to na dobu určitou, nebo na dobu neurčitou se stanovenou výpovědní lhůtou.

Ze základního ustanovení vyplývají jako podstatné části smlouvy:

- závazek banky zřídit účet pro jeho majitele,
- určení doby, na kterou je účet zřízen,
- určení měny, na kterou je účet zřízen,
- závazek banky platit úroky z prostředků na účtu,
- závazek majitele účtu vložit prostředky na účet a přenechat je k užívání bance na určitou dobu, popřípadě
- určení výpovědní lhůty, jsou-li prostředky přenechány bance na dobu neurčitou.

Závazek banky zřídit účet bude zpravidla vyjádřen výslovně, není ovšem vyloučen ani jakýkoliv jiný dostatečně určitý způsob. Účet bude zpravidla zřízen dnem uzavření smlouvy. Určení měny, ať již české, nebo zahraniční, je ve smlouvě potřeba uvést výslovně.

Požadavek určení doby, na kterou je účet zřízen, má souvislost s dvěma dalšími závazky. Za prvé se jedná o závazek banky platit úroky z prostředků na účtu. Smlouva o vkladovém účtu sice není reálným kontraktem, ale jak už bylo řečeno, banky zpravidla vyžadují vložení základního vkladu. Ke dni, k němuž byly prostředky připsány ve prospěch účtu do dne předcházejícího dni, ke kterému byly z účtu odepsány, majiteli účtu náležejí úroky. Za druhé stanovení této doby ovlivňuje dispozice majitele účtu s jeho prostředky. Majitel účtu přenechá bance prostředky k užívání buď na dobu určitou, a není-li tak, vyplývá ze zákona povinnost sjednat si výpovědní lhůtu. Majitel účtu si může s bankou dohodnout, že se doba určená

ve smlouvě opakovaně prodlužuje.⁸⁷ Dispozice s prostředky před uplynutím takto stanovené doby či výpovědní lhůty musí nutně mít následky.⁸⁸

Obligatorní je závazek majitele účtu vložit na účet peněžní prostředky, které tímto získá k dispozici banka pro své podnikatelské aktivity. Překvapivé je, že zákon nehovoří o výši částky, jaká má být uložena. Z toho plyne, že v zásadě by mohla být na účet vložena jakákoliv částka. Souhlasně s názorem části odborné veřejnosti se domnívám, že by to muselo být dohodnuto (ať již v samotném textu smlouvy nebo odkazem na obchodní podmínky banky).⁸⁹

Smlouvu o vkladovém účtu není pojmově možné uzavřít jako bezúročnou, určení výše úroků však není obligatorní.

K platnosti smlouvy o běžném účtu vyžaduje obchodní zákoník písemnou formu pro části podstatné i nepodstatné, a tedy i pro změnu smlouvy.

Pro obsah smlouvy má kromě základního ustanovení význam také § 716a ObchZ, který stanoví její typický obsah. Příkladmo se jedná o možnost dohodnout okruh osob oprávněných nakládat s prostředky na účtu, stanovení výše nebo způsobu určení výše úrokové sazby, lhůty, ve kterých banka oznamuje majiteli pohyby na účtu a možnosti nakládání s prostředky na účtu před uplynutím stanovené doby. Považuji vložení tohoto ustanovení do zákona za nadbytečné, podobně jako u smlouvy o běžném účtu, neboť i bez něj by z dalších ustanovení plynula nutnost tyto otázky smluvně vyřešit, a absence smluvního ujednání by založila subsidiární použití dalších ustanovení, které danou otázku řeší. Na rozdíl od úpravy smlouvy o běžném účtu zde zákonodárce již neřeší označení majitele účtu. S ohledem na § 719b ObchZ, který stanoví přiměřené použití

---

⁸⁷ Tento odstavec je reakcí na praxi bank před 1. lednem 2003, kdy se na základě smluvní volnosti stran a dispozitivní úpravy uzavíraly tzv. revolvingové smlouvy o vkladových účtech. Viz PLÍVA, S. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1248.

⁸⁸ K nim blíže viz kapitola 2.1.5.4.

⁸⁹ Stejně tak např. PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 1999. s. 551. PLÍVA, S. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1245.

ustanovení smlouvy o běžném účtu, není-li u smlouvy o vkladovém účtu stanoveno něco jiného, uplatní se nejspíše § 709 ObchZ.⁹⁰

Také co se týče úpravy oznamování pohybů na účtu bankou, sáhneme k úpravě smlouvy o běžném účtu na základě § 719b ObchZ.⁹¹ Úprava důsledků smrti majitele účtu si žádá aplikaci ustanovení smlouvy o běžném účtu v kogentním § 719a ObchZ.⁹²

2.1.5.4. Nakládání s účtem a nakládání s prostředky na účtu

Úprava smlouvy o vkladovém účtu se nedotýká výslovně otázek nakládání s účtem a nakládání s prostředky na účtu. S ohledem na § 719b ObchZ odkazující na subsidiární použití úpravy smlouvy o běžném účtu, použijí se § 709 odst. 3, 4 a § 710 odst. 2 ObchZ.

Speciálně smlouvy o vkladovém účtu se ovšem dotýká úprava nakládání s prostředky na účtu před stanovenou dobou. Touto dobou je buď určitá doba platnosti smlouvy, nebo výpovědní lhůta v případě smlouvy na dobu neurčitou. Je potřeba rozlišit případ smlouvy uzavřené na dobu neurčitou s možností výpovědi v určené lhůtě a smlouvy na dobu určitou. V obou případech bude mít předčasná dispozice s peněžními prostředky za následek ztrátu nároku na úrok nebo jeho poměrné snížení způsobem stanoveným ve smlouvě. Není-li ve smlouvě stanovena možnost snížení úroku a způsob, jak se toto snížení určí, popřípadě není-li výslovně stanoveno, že úrok se při předčasné dispozici s prostředky nesníží (což se v praxi nestane), platí, že majitel účtu ztrácí nárok na úrok, tak jak o tom hovoří § 717 odst. 1 ObchZ. Ve druhé větě odstavce prvního nalezneme nejasnost, když se stanoví, že ztráta nároku na úrok doprovází jen část vkladu (neboť je možné disponovat nejen s celým vkladem, ale i jeho částí), u níž nebyla dodržena výpovědní lhůta, přičemž úprava by se jistě měla vztahovat i na případ nedodržení doby určené ve smlouvě.⁹³ V případě smlouvy na dobu neurčitou zákon také

---

⁹⁰ Ke stranám smlouvy o vkladovém účtu tedy obdobně jako v kapitole 2.1.4.5.

⁹¹ Přiměřeně se použije § 712 ObchZ.

⁹² Obdobně se použije § 715a ObchZ.

⁹³ Stejně také např. PLÍVA, S. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1248.

výslovně zmiňuje možnost vypovědět nejen smlouvu o vkladovém účtu, ale také část vkladu.

Na základě § 717 odst. 2 ObchZ bude možné sjednat smlouvu s tzv. absolutně pevným termínem vkladu. Znamená to, že majitel účtu není oprávněn nakládat s prostředky na účtu před uplynutím doby určené ve smlouvě nebo před uplynutím výpovědní lhůty, není-li tato doba určena.

2.1.5.5. Úročení peněžních prostředků na účtu bankou

Není možné sjednat smlouvu o vkladovém účtu, aniž by banka platila majiteli účtu úroky. Vyplývá to jak ze základního ustanovení, tak z § 718 odst. 1 ObchZ, které je kogentní. Banka je povinna platit úroky sjednané ve smlouvě, pokud ovšem ujednání o výši úroku nebo o způsobu jejího určení chybí, nastupuje zákonná úprava výše úroků, a tou je polovina lombardní sazby stanovené ČNB ke dni, k němuž se úroky připisují k zůstatku prostředků na účtu.

Splatnost úroků může být stanovena smlouvou, není-li, nastupuje zákon. Liší se v závislosti na tom, jak dlouho byly prostředky uloženy. Pokud byly uloženy dobu kratší než jeden rok, jsou úroky splatné po uplynutí lhůty, na kterou byly prostředky vázány nebo po účinnosti výpovědi. U smlouvy na dobu neurčitou jsou splatné nejpozději koncem každého kalendářního roku. Po uplynutí kalendářního roku je banka povinna vyplatit rovněž úroky u smluv, na základě kterých jsou prostředky uloženy déle než jeden rok.

2.1.5.6. Výpověď smlouvy a její důsledky

Hlava XXIV. obchodního zákoníku neobsahuje úpravu výpovědi smlouvy o vkladovém účtu ani jejích následků. Přiměřené použití ustanovení smlouvy o běžném účtu podle § 719b ObchZ přichází na řadu i v tomto případě.⁹⁴ Sporné je přiměřené použití § 715 odst. 1 ObchZ umožňující vypovědět také smlouvu, která byla uzavřena na dobu určitou, zejména smlouvu s tzv. absolutně pevným termínem. Přiměřenost použití má zejména přihlídnout ke specifikám daného smluvního typu, a proto zřejmě pouze ze znění zákona nelze dovozovat oprávnění vypovědět smlouvu o vkladovém

---

⁹⁴ Přiměřeně se použije § 715 ObchZ.

účtu na dobu určitou nebo smlouvu s tzv. absolutně pevným termínem není-li to dohodnuto smluvně.⁹⁵

---

⁹⁵ Např. PLÍVA, S. In: ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1250.

2.2. Vklady podle občanského zákoníku

Vklady jsou v občanském zákoníku upraveny v hlavě XIV. části osmé nazvané „Závazkové právo“ (§ 778 až § 787). Výčet vkladů zde jmenovaných je pouze demonstrativní a umožňuje bankám konstruovat další vkladové vztahy. Od smluv upravených v obchodním zákoníku se liší tím, že obligatorním účastníkem smlouvy o vkladu zákonodárce neoznačil banku, nýbrž peněžní ústav. Peněžním ústavem je, jak to vyplývá ze zákona o bankách, především banka, za stanovených podmínek je jím také tzv. družstevní záložna, tak, jak o nich pojednávám výše.⁹⁶ Fakt, že okruh subjektů je až na použitou terminologii v zásadě shodný se subjekty smluv řídicích se obchodním zákoníkem, řadí podle mého názoru vztahy vznikající z vkladů podle občanského zákoníku k bankovním smlouvám.

Vzhledem k dikci § 2 odst. 3 ObčZ lze předpokládat, že úprava vkladů v občanském zákoníku má dispozitivní povahu a účastníci mohou upravit své vzájemné vztahy odlišně.

Kromě úpravy vkladů v jejich samostatné hlavě XIV. je nutné brát v potaz obecná ustanovení v § 488 n. ObčZ. Kromě zákonné úpravy se problematiky vkladů dotýká také vyhláška č. 47/1964 Sb., o peněžních službách občanům, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška o peněžních službách“), která zákon provádí.

Pojem vklad, který občanský zákoník používá, sám nikde nevysvětluje. Zákon o bankách definuje vklad jako svěřené peněžní prostředky, které představují závazek banky je vkladateli vyplatit.⁹⁷ Definice ovšem slouží účelu tohoto zákona a z jejího znění za vklad považujeme i prostředky svěřené bance na základě smluv o účtech podle obchodního zákoníku. Vklad bude potřeba vnímat jako peněžní prostředky předané peněžnímu ústavu, popřípadě prostředky svěřené ústavu i spolu s úroky (hovoří-li se např. o nakládání s vkladem).

---

⁹⁶ Viz kapitola 1.5.1. a 1.5.1.5.

⁹⁷ Viz § 1 odst. 2 pís. a) BankZ.

Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník je k občanskému ve vztahu speciality,⁹⁸ nespadá pod úpravu vkladů v občanském zákoníku svěřeni peněžních prostředků na základě smlouvy o běžném nebo vkladovém účtu. Je tedy nutné umět přesně vymezit tyto smlouvy, aby bylo možné určit, co je vkladem podle občanského zákoníku.

2.2.1. Smlouva o vkladu

2.2.1.1. Obecná charakteristika

Smlouvou o vkladu je pojmově vymezena zejména určením smluvních stran. Vzniká mezi vkladatelem, který může být osobou fyzickou či právnickou, a peněžním ústavem. Ke vzniku smlouvy je potřeba složení vkladu u peněžního ústavu a jeho přijetí peněžním ústavem. Jedná se tedy o reálný kontrakt.

Ke vzniku smlouvy zákon nevyžaduje písemnou formu. Bude ovšem nezbytné, aby peněžní ústav vydal určitý dispoziční dokument, který umožní vkladateli nakládat se svým vkladem, tak jak o tom pojednám níže.

Obsahem smlouvy o vkladu musí být určení výše vkladu. Z reálné povahy kontraktu plyne, že se bude jednat o částku převzatou peněžním ústavem a stejnou částku potvrzenou v dokladu vydaném peněžním ústavem.

2.2.1.2. Úročení peněžních prostředků

Právo vkladatele na úrok nebo jiné majetkové výhody a jemu odpovídající závazek banky úrok zaplatit je pojmovým znakem smlouvy o vkladu a vzniká ex lege. Úrok je cenou kapitálu, který banka získává ke svému dalšímu podnikání. Pro vkladatele je často hlavním motivem uložení dočasně volných peněžních prostředků. V zásadě nemá vkladatel možnost dojednat s peněžním ústavem výši úroků, neboť smlouva o vkladu má většinou adhezní charakter. V zákoně č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách, bylo Státní bance Československa umožněno určovat rozpětí, v jakém se mají úrokové sazby pohybovat.⁹⁹ Ten již byl ale nahrazen novou právní úpravou a v současné době neexistuje zákonná regulace výše úroků a ta se stává především výsledkem

---

⁹⁸ Viz § 1 odst. 2 ObchZ.

⁹⁹ LIŠKA, P. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 168.

konkurenčního boje mezi jednotlivými peněžními ústavu. Vkladatel má právo zvolit si, u kterého peněžního ústavu své peněžní prostředky uloží, a tedy na čí ofertu přistoupí.

Jinou majetkovou výhodou může být například výhra nebo prémie v důsledku zařazení vkladů do slosování či právo na určitou movitou věc. Uplatní se významně smluvní volnost stran při ujednání majetkové výhody plynoucí vkladateli, ta bude omezena pouze § 39 ObčZ, podle kterého nesmí odporovat zákonu, obcházet jej, ani se přičít dobrým mravům. Podrobnější úprava výher, premií a jiných výhod se nachází v § 19 a § 20 vyhlášky o peněžních službách.¹⁰⁰

2.2.1.3. Nakládání s vkladem

Vedle práva na úroky je základním právem vkladatele též dispozice s vkladem. Právo nakládat s vkladem není v zákoně nijak definována, ačkoliv je tento pojem velice důležitý, neboť vkladatel může být v určitých případech v nakládání s vkladem omezen (viz dále). Oprávnění nakládat s vkladem představuje jednak možnost žádat vyplacení pohledávky, která mu vznikla za peněžním ústavem, ať již zcela (což má pojmově za následek zrušení vkladového vztahu) nebo zčásti, tak také možnost zvýšit objem vkladu, vše v souladu s dohodnutými podmínkami. Předmětem tohoto práva je vklad, který v tomto kontextu je potřeba vykládat jako peněžní prostředky nejen vložené, ale také k nim přistoupivší úroky nebo jiné majetkové výhody. Zároveň je dobré mít na paměti, že převzetím vkladu peněžním ústavem vzniká vkladateli pohledávka za peněžním ústavem, a proto se na dispozice s vkladem, coby pohledávkou, vztahují též obecná ustanovení závazkového práva.

Právo náleží zejména vkladateli, tedy osobě, která uzavřela smlouvu o vkladu s peněžním ústavem, popřípadě právnímu nástupci, který prokáže vstup do práv zůstavitele, a také zástupci zákonnému i smluvnímu. Smluvní zastoupení bude zejména nutné dohodnout s peněžním ústavem. Z jiných zákonů¹⁰¹ vyplývá, že s vkladem je při výkonu soudního rozhodnutí na vkladu oprávněn nakládat soud, stejně jako může

---

¹⁰⁰ Podrobněji zejména LASÁK, J. In: FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. II. díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. s. 1458. BARÁK, J. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář.* 2. svazek. 1. vyd. Praha: Linde, a. s., 2008. s. 2338.

¹⁰¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (§ 334), a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (§ 69), oba v aktuálním znění.

v případě dědického řízení zakázat výplatu vkladu, a v případě exekuce soudním exekutorem též soudní exekutor.¹⁰²

Významné důsledky má pro vkladatele nedodrží-li banka, popřípadě i družstevní záložny, svou povinnost udržovat trvale svou platební schopnost a za tím účelem dodržovat zásady hospodaření a hlavně pravidla likvidity.¹⁰³ Jsou-li v tomto ohledu zjištěny závažné nedostatky v činnosti banky, může ČNB zavést nucenou správu banky (upraveno v § 27 až § 33 BankZ). Rozhodnutí o zavedení nucené správy může obsahovat částečné nebo úplné pozastavení nakládání vkladatelů s jejich vklady v bance. Z tohoto důvodu je na místě přesně definovat, co je nakládáním vkladatelů s jejich vklady, neboť je výrazně zasažen klient, aniž by mohl zavedení nucené správy sám jakkoli předejít. Zejména vkladatel a jiné osoby jinak oprávněny nakládat s vkladem nejsou oprávněny vklad vybrat nebo převést na jiného, vybrat úroky, započíst vklad proti úvěru, uzavřít dohodu o zrušení závazku, postoupit pohledávku z vkladu na jiného. Vkladatel ovšem je oprávněn otevřít u peněžního ústavu novou smlouvu o vkladu či smlouvu o účtu, uložit nový vklad třeba i ke starému účtu, spojit vklady vedené na více účtech. Cílem je tedy omezit provádění výplat prostředků vkladatelům a omezení se budou týkat hlavně odlivu peněžních prostředků z peněžního ústavu, aby nedocházelo k ještě většímu propadu likvidity.¹⁰⁴ Výše zmíněné se vztahuje i na omezení dispozičního práva majitelů běžných a vkladových účtů, neboť pojetí vkladu v zákoně o bankách se vztahuje na všechny svěřené peněžní prostředky, které představují závazek banky je vkladateli vyplatit.

Pro družstevní záložny je stanoveno obdobné omezení v § 28 odst. 1, pís. b) ZSÚD, a to, zjistí-li ČNB nedostatky v podnikání družstevní záložny, je oprávněna, podle povahy a závažnosti zjištěného nedostatku, rozhodnout o omezení nebo zákazu některých

---

¹⁰² Viz LIŠKA, P. In: PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 171.

¹⁰³ Viz výše kapitola 1.4.1.3.

¹⁰⁴ Podrobněji viz LISSE, L. Nakládání vkladatelů s jejich vklady. *Právní rozhledy*, 2001, č. 11, s. 525-534. Autor se ve svém příspěvku zaměřil na nucenou správu družstevních záložny. Oprávnění zavést nucenou správu na tyto peněžní ústavy plynula ze zákona o úvěrních a spořitelních družstvech a příslušela Úřadu pro dohled nad úvěrními a spořitelními družstvy. Tento úřad k 1. dubnu 2006 zanikl a jeho působnost přešla na ČNB. Autorovo vymezení zákazu dispozičních úkonů je pro případ zavedení nucené správy na banku přesto živé.

povolených činností družstevní záložny až na 120 dnů, a to včetně nakládání vkladatelů s jejich vklady.

2.2.1.4. Anonymní vklady

Tato subkapitola je věnována úpravě, která umožňovala anonymitu vkladů, ale dnes je již záležitostí minulou.¹⁰⁵ Před novelizací zákonem č. 367/2000 Sb. existovala možnost existence vkladů na doručitele. Za vkladatele byla považována osoba, jež předkládala dokument opravňující k dispozici s vkladem, aniž by nutně musela být osobou, která smlouvu o vkladu uzavřela, tedy vklad vložila.¹⁰⁶ Nutnost harmonizace tuzemské právní úpravy s právem Evropských společenství v oblasti boje proti praní špinavých peněz si vyžádala, aby bylo od této možnosti upuštěno. Došlo ke zrušení právní úpravy vkladů na doručitele (respektive vkladních knížek na doručitele, vkladních listů na doručitele a jiných obdobných vkladů) a nadále není v České republice možné uzavřít smlouvu o vkladu anonymně, což ostatně vyplývá i ze zákona o praní špinavých peněz. Novelou byla zrušena pouze právní úprava, nikoliv však vkladní knížky či vkladní listy na doručitele. Zákon nevyřešil výslovně vzniklou situaci a nastalou nejistotu prohlubovala skutečnost, že vyhláška o peněžních službách zrušení právní úpravy v občanském zákoníku vůbec nereflektovala. Přistoupilo se k výkladovému řešení, kdy pro vinkulaci vkladu, umořování vkladní knížky nebo institutu zákazu výplaty vkladu bylo používáno úpravy před zmíněnou novelou. Změnu přinesl až zákon č. 126/2002 Sb., který vztahy z vkladních knížek či vkladních listů na doručitele zrušil k 31. prosinci 2002. Důsledkem zrušení těchto vztahů je zánik jakýchkoliv vzájemných práv a povinností stran a proto by jakékoliv plnění ze strany peněžního ústavu bylo nutno považovat za dar.¹⁰⁷ Právo na výplatu vkladu se promlčí uplynutím 10 let ode dne zrušení. Prodloužení obecné promlčecí lhůty je odůvodněno závažností zásahu ze strany státu do závazkových vztahů, tedy soukromoprávní sféry.

---

¹⁰⁵ Úplná možnost anonymity byla prolomena ke dni 1. února 1992 nabytím účinnosti zákona o bankách, který v § 37 vyjadřuje povinnost banky požadovat prokázání totožnosti klienta u každého obchodu či poskytnutí bezpečnostní schránky, jehož hodnota přesahuje 100 000 Kč, srov. LIŠKA, P. Zánik vkladů na vkladních knížkách na doručitele. *Právní rozhledy*, 2002, č. 6. s. 255-258.

¹⁰⁶ Vkladatelem na vkladní knížku na doručitele nemohla být osoba právnická, viz LIŠKA, P. tamtéž.

¹⁰⁷ Možnost požadovat po vkladateli navrácení úroků z titulu bezdůvodného obohacení (plnění v omylu) je vzhledem k nutné odbornosti peněžního ústavu potřeba vyloučit.

2.2.1.5. Vinkulace vkladu

Výplatu vkladu je možné vázat-vinkulovat na sdělení hesla nebo splnění jiné podmínky. Co se týče „jiné podmínky“, musí se jednat podmínku splnitelnou. Účelem vinkulace je ochrana bezpečnosti vkladu. Nejčastěji je vklad vinkulován na heslo, které musí vkladatel sdělit peněžnímu ústavu. Pokud vkladatel heslo z různých důvodů nezná, musí prokázat, že mu vklad náleží, i soudní cestou. Vinkulace je možná také na přivolení třetí osoby. V tomto případě bude nutné smluvně vyřešit důsledky jakým je například smrt osoby oprávněně dát k dispozicím s vkladem souhlas. Jako nejvhodnější se jeví úprava zániku vinkulace smrtí osoby, jež měla souhlas udělit.¹⁰⁸ Také takzvané podmíněné nakládání s vkladem je vinkulací na určitou skutečnost, o níž je jisté, že (za obvyklých okolností) nastane. Zpravidla půjde o dosažení určitého věku, čímž se vklad stane volným, bez dispozičních omezení.

Všechny typy vinkulace zanikají úředním rozhodnutím. Jedná se o případy, kdy je např. vkladní knížka předmětem výkonu rozhodnutí nebo pokud se stal majitelem vkladní knížky dědic. V obou případech vázanost výplaty vkladu na nějakou skutečnost rozhodnutím soudu zaniká.

2.2.2. Vklady na vkladních knížkách

Vklady na vkladních knížkách jsou zvláštním případem smlouvy o vkladu, kdy přijetí vkladu a jeho výši peněžní ústav potvrzuje vkladní knížkou (dnes již pouze) na jméno.¹⁰⁹ Bez jejího předložení není možné s vkladem nakládat. Předložit vkladní knížku může jen ten, na jehož jméno zní¹¹⁰, popřípadě u cestovních vkladních knížek kdokoliv se současným předložením průkazního lístku. Peněžní ústav kromě počáteční výše vkladu vyznačuje ve vkladní knížce veškeré změny a konečný stav a tedy je zápis ve vkladní knížce rozhodný (není-li prokázána jiná výše vkladu). K zápisům do vkladní knížky je oprávněn výhradně jen peněžní ústav. Vyznačují se též úroky či jiné majetkové výhody, na které vkladateli vznikl nárok, popřípadě záznamy o vinkulaci a jejím zrušení.

¹⁰⁸ Viz BARÁK, J. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vyd. Praha: Linde, a. s., 2008. s. 2342.

¹⁰⁹ O zrušení vkladních knížek na doručitele blíže kapitola 2.3.1.4.

¹¹⁰ U fyzických osob se vystavuje ne jméno, příjmení, adresu a datum narození, u právnické osoby na název či obchodní firmu, sídlo a identifikační číslo.

V souvislosti s rušením anonymních vkladů bylo potřeba zákonem upravit zrušení vkladového vztahu. Ten zaniká, pokud vkladatel nenakládá po dvacet let vkladem ani nepředložil vkladní knížku k doplnění záznamů. Má právo na výplatu zůstatku zrušeného vkladu, jež se promlčí v obecné lhůtě podle § 101 ObčZ tří let.

Bez předložení vkladní knížky (v případě její ztráty nebo zničení) je možno nakládat s vkladem pouze pokud je vkladní knížka prohlášena za umořenou. Institut umoření zavádí k myšlence, že je vkladní knížka cenným papírem, ale zákon ji za cenný papír neoznačuje. Podrobnosti umořovacího řízení stanoví vyhláška o peněžních službách občanům v ustanoveních § 11 až § 16.

Vyhláška o peněžních službách občanům upravuje také některé podrobnosti vkladních knížek obyčejných, výherních a cestovních.¹¹¹

2.2.3. Vkladní listy

Vkladní listy jsou zvláštním dokumentem potvrzujícím jednorázové přijetí vkladu peněžním ústavem. Na vkladním listu, který rovněž může být vystaven pouze na jméno, je uvedena výše vkladu. Jinak úprava v občanském zákoníku odkazuje na přiměřené použití ustanovení týkajících se vkladních knížek.

Až do novelizace zákonem č. 367/2000 Sb., která nabyla účinnosti 1. ledna 2001, prohlašoval zákon vkladní listy cennými papíry. Podle zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, jsou cennými papíry mimo jiné ty, které za cenné papíry prohlašuje jiný zákon. Úprava vkladních listů je zde časově rozštěpená, a proto vkladní listy vystavené před 1. lednem 2001 podléhají úpravě cenných papírů a vkladní listy vystavené po tomto datu již nikoliv.

2.2.4. Další formy vkladů

V souladu s širokou smluvní volností je možné sjednávat i jiné formy vkladů při respektování obecných ustanovení vztahující se ke vkladům, tedy § 778 až § 780 ObčZ.

---

¹¹¹ Českou spořitelnou, a.s. bylo v minulosti vydáváno několik druhů vkladních knížek: vkladní knížky obyčejné s výpovědní lhůtou nebo bez ní, dětské vkladní knížky s výpovědní lhůtou nebo bez ní, vánoční vkladní knížky na jméno, vkladní knížky prémiového spoření, výherní a dětské výherní vkladní knížky a cestovní vkladní knížky. Podrobněji viz BARÁK, J. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vyd. Praha: Linde, a. s., 2008. s. 2345.

Ačkoliv rámec jiným formám vkladů občanský zákoník nedává, je nutné uvědomit si charakter reálného kontraktu a nutnost předložení dispozičního dokumentu, abychom odlišili vklad podle občanského zákoníku od smlouvy o vkladovém účtu upravenou obchodním zákoníkem.¹¹²

Pro absenci smluvního ujednání je podpůrně stanovena přiměřená aplikace ustanovení upravujících vkladní knížky a vkladní listy.

2.2.5. Rozdíl smlouvy o vkladu a smlouvy o vkladovém účtu

Současná zákonná úprava smlouvy o vkladu se nachází v občanském zákoníku, zatímco smlouva o vkladovém účtu je upravena zákoníkem obchodním. Smlouva o vkladovém účtu se podle § 261 odst. 3, pís. d) ObchZ řídí obligatorně obchodním zákoníkem, neboť je absolutním obchodem. Působnost obchodního zákoníku není možné vyloučit. Smlouva o vkladu takto vymezena není, i když v praxi budou banky často navrhopvat v souladu s možností danou v § 262 odst. 1 ObchZ, aby se jejich vztah řídil obchodním zákoníkem.

Smlouva o vkladovém účtu má konsenzuální povahu a k jejímu uzavření teoreticky postačuje písemná dohoda stran. Smlouva o vkladu má povahu reálnou a vzniká složením vkladu vkladatelem a jeho přijetím peněžním ústavem.

Smlouvou o vkladovém účtu se banka zavazuje zřídit účet pro jeho majitele a tomu k dispozici s jeho peněžními prostředky postačí pouze příkaz adresovaný bance. Průkazní nebo jiné podobné listky mají pouze identifikační charakter. K dispozici vkladem v případě smlouvy o vkladu je potřeba předložení určitého dokumentu (například vkladní knížky).

Terminologicky smlouvu o vkladovém účtu uzavírá banka, zatímco smlouvu o vkladu peněžní ústav. Z důvodů, které jsem uvedla výše, považuji subjekty v obou případech za shodné.

Jak jsem již zmínila obecně o obou smluvních typech, je potřeba vnímat vklad jako pohledávku vkladatele, resp. majitele účtu, jako pohledávku za bankou. Vzhledem

---

¹¹² Viz LIŠKA, P. In: ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 1368.

ke vztahu občanského a obchodního zákoníku je zřejmé, že obecná ustanovení závazkového práva se mohou vztahovat i na smlouvy upravené v obchodním zákoníku, v případě, že obchodní zákoník nebo smlouva samotná nestanoví jinak. Co se týče nemožnosti jednostranného započtení pohledávky z vkladu tak, jak to stanoví § 581 odst. 2 ObčZ, vyřešil Nejvyšší soud interpretační problémem stanoviskem, že jednostranné započtení zásadně není možné u pohledávky z vkladů vzniklých na základě § 778 až § 787 ObčZ, zatímco u pohledávky vzniklé ze smlouvy o vkladovém účtu se tato úprava neuplatní.¹¹³

---

¹¹³ Podrobněji viz ŠTENGLOVÁ, I. *Přehled judikatury ve věcech obchodních závazkových vztahů*. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2005. s. 245.

3. Zákon o platebním styku a jeho souvislost s bankovními smlouvami

V souvislosti s úpravou smluv o běžném a vkladovém účtu v obchodním zákoníku nesmíme opomenout nový zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, v aktuálním znění (dále jen „zákon o platebním styku“ nebo „ZPS“), který zavádí do českého právního řádu s účinností od 1. listopadu 2009 určité novum v podobě smluv o platebních službách. Důvodem nové úpravy byla nutnost do právního řádu transponovat směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu. Úprava těchto smluv je obsažena v části čtvrté zákona nazvané „Práva a povinnosti při poskytování platebních služeb a vydávání elektronických peněz“ (§ 74 až § 124 ZPS). Pojem smlouvy o platebních službách je vymezen v § 74, jenž stanoví, že touto smlouvou se zavazuje poskytovatel uživateli provádět pro něho platební transakce ve smlouvě jednotlivě neurčené (dále „rámcová smlouva“), nebo se zavazuje poskytovatel provést pro uživatele jednotlivou platební transakci neupravenou rámcovou smlouvou (dále „smlouva o jednorázové platební transakci“). Je zde také stanoveno, že rámcovou smlouvou mohou též být stanoveny podmínky pro vedení platebního účtu. Ustanovení hlavy I. této části obsahují soukromoprávní pravidla pro poskytování platebních služeb. V § 74 ZPS je zdůrazněn smluvní základ poskytování platebních služeb. Platební služby se poskytují na základě smlouvy o platebních službách. Tato smlouva nepředstavuje konkrétní smluvní typ, může mít charakter různých smluvních typů, spojovat jejich jednotlivé prvky nebo může být i smlouvou zákoníkem neupravenou (inominátní). O smlouvu o platebních službách se bude jednat v případech, kdy se poskytovatel platebních služeb zaváže uživateli poskytnout platební službu ve smyslu § 3 ZPS (viz níže). Pojem smlouvy o platebních službách je třeba chápat materiálně, a proto budou jejich režimu podléhat i ujednání v jinak pojmenovaných dokumentech (např. obchodní podmínky). Pravidla

v tomto zákoně stanovená se budou uplatňovat i v případě neoprávněného poskytování platebních služeb (samozřejmě z důvodu ochrany klientů).¹¹⁴

Platební službou ve smyslu § 3 odst. 1, 2 ZPS je například služba umožňující vložení hotovosti na platební účet vedený poskytovatelem nebo také výběr hotovosti z tohoto účtu, provedení převodu peněžních prostředků (ať již z podnětu plátce, tak také z podnětu příjemce formou inkasa, i z podnětu daného prostřednictvím platebního prostředku, vydávání a správa platebních prostředků nebo také provádění příkazů prostřednictvím prostředků elektronické komunikace). Zákon obsahuje též negativní vymezení toho, co platební službou není v § 3 odst. 3 ZPS.

Kdo je oprávněn platební služby podle tohoto zákona poskytovat je taxativně vymezeno v § 5 ZPS a patří mezi ně například banky, zahraniční banky a zahraniční finanční instituce či spořitelny a úvěrní družstva, vždy za podmínek stanovených příslušným zákonem.

Za pozornost stojí úprava změny rámcové smlouvy. Podle § 94 ZPS je možné, aby poskytovatel navrhl uživateli změnu rámcové smlouvy na trvalém nosiči dat (s ohledem na § 80 odst. 1 ZPS). Revoluční novinkou je úprava přijetí změny smlouvy, která doposud byla v praxi používána, avšak bez výslovné opory v zákoně. Nový zákon o platebním styku zde totiž zavádí fikci přijetí návrhu změny rámcové smlouvy za splnění několika podmínek:

- návrh byl podán nejméně dva měsíce před nabytím účinnosti očekávané změny,
- bylo to stranami dohodnuto,
- uživatel návrh na změnu rámcové smlouvy ve stanovené lhůtě neodmítl,
- poskytovatel v návrhu na změnu uživatele o důsledku neodmítnutí informoval,

---

¹¹⁴ Z důvodové zprávy k zákonu č. 284/2009 Sb., k dispozici na: <http://www.beck-online.cz/legalis/search-document.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqga4v6mrygrpwi6rnga&rowIndex=13&conversationId=208110#selected-node>

- poskytovatel v návrhu změny smlouvy informoval uživatele o možnosti smlouvu před dnem, kdy má nabýt účinnosti změna, s okamžitou účinností bezplatně vypovědět, pokud návrh odmítne.

Dále je stanoveno oprávnění poskytovatele kdykoliv jednostranně, bez předchozího oznámení změnit dohodu stran o úrokových sazbách a směnných kurzech, pokud je změna založena na změně referenčních sazeb a směnných kurzů a pokud to bylo dohodnuto stranami. Změna podléhá povinně oznámení po jejím provedení.

V § 95 ZPS je upraveno oprávnění uživatele rámcovou smlouvu kdykoli vypovědět, a to i tehdy, je-li sjednána na dobu určitou. Pokud si strany dohodly výpovědní dobu, zaniká smlouva až uplynutím této doby, která nesmí být delší než měsíc. Strany si též mohou dohodnout nárok poskytovatele platebních služeb na úplatu za výpověď ze strany uživatele. Úplata nemá sankční charakter, jejím účelem je nahradit poskytovateli náklady, které mu v souvislosti s uzavřením smlouvy vznikly. Proto musí být přiměřená, odpovídat těmto nákladům a náleží poskytovateli jen v případech, kdy rámcová smlouva trvala dobu kratší než rok.

Co se týče vlivu přijetí zákona o platebním styku na právní úpravu bankovních smluv, je relevantní především zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku, který se kromě vlivu na spousta jiných předpisů věnuje též změnám v pro nás velmi důležitém obchodním zákoníku. Jednou ze zmíněných změn bude okamžik zániku dluhu jeho splněním bezhotovostní platbou. Dále se věnuje zákon také terminologickému sjednocení obou předpisů.

Pro potřeby této práce je ale nanejvíce důležité zmínit změnu úpravy smluv o běžném a vkladovém účtu. Tyto smlouvy budou v některých případech splňovat kritéria smlouvy o platebních službách podle nového zákona o platebním styku a pro tyto případy je potřeba vyloučit aplikaci ustanovení obchodního zákoníku, která by byla s novým zákonem o platebním styku v rozporu. V ostatních případech, kdy běžný nebo vkladový účet nepředstavují zároveň platební účet podle zákona o platebním styku (například účty vedené mezi bankami nebo účty stavebního spoření) budou tato

ustanovení nadále plně aplikovatelná.¹¹⁵ Jedná se o ustanovení vypočtená v kogentních základních ustanoveních – pro běžný účet v § 708 odst. 3 ObchZ a pro vkladový účet v § 716 odst. 3 ObchZ.¹¹⁶

---

¹¹⁵ Z důvodové zprávy k zákonu č. 285/2009 Sb., k dispozici na: <http://www.beck-online.cz/legalis/search-document.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqga4v6mrygvpi6rnga&rowIndex=14&conversationId=207420#selected-node>

¹¹⁶ Jedná se o vyloučení aplikace těchto ustanovení: § 708 odst. 2, § 709 odst. 1, 2, § 710 až § 714, § 715 odst. 1-3 ObchZ (u smlouvy o běžném účtu, která je zároveň smlouvou o platebních službách) a § 716 odst. 2, § 716a, § 717 odst.1, § 718 ObchZ (u smlouvy o vkladovém účtu, která je zároveň smlouvou o platebních službách).

4. Zákon o praní špinavých peněz a jeho souvislost s bankovními smlouvami

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, v aktuálním znění (dále jen „zákon o praní špinavých peněz“, popřípadě v rámci této kapitoly pouze „zákon“), v plné míře nahradil předchozí zákon č. 61/1996 Sb. s účinností od 1. září 2008. Účelem bylo zejména implementovat směrnici Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a prováděcí směrnici Komise 2006/70/ES.¹¹⁷

V této kapitole se zabývám novým zákonem o praní špinavých peněz jen pro účely této práce, tedy zejména v souvislosti s bankovními obchody.

Oproti původnímu zákonu nový zákon zpřísňuje úpravu řady okruhů. Zejména rozšiřuje okruh tzv. povinných osob, který nalezneme v § 2 zákona. S ohledem na tematiku této práce nás zajímá zejména zařazení banky, spořitelního a úvěrního družstva, instituce elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peníze.

K základním povinnostem povinných osob patří povinnost identifikovat klienta, je-li povinná osoba účastníkem obchodu převyšující částku 1 000 EUR. Zde zákon významně zpřísnil oproti původní úpravě, která hranici určila 15 000 EUR. Za hodnotu obchodu považujeme součet dílčích plnění, pokud spolu souvisejí, a k přepočtu na českou měnu má být použit kurz vyhlášený ČNB pro daný den (případně pro den předchozí, nebyl-li ještě vyhlášen).¹¹⁸ V případě některých zákonem vymezených obchodů musí povinná osoba identifikovat klienta vždy, bez ohledu na limit 1 000 EUR. Pro nás je relevantní zejména povinnost identifikace při uzavření smlouvy o účtu, smlouvy o vkladu, smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky a v případě výplaty zůstatku zrušeného vkladu na vkladní knížce na doručitele.

---

¹¹⁷ Implementace proběhla opožděně – lhůta uplynula 15. prosince 2007.

¹¹⁸ Viz § 7 zákona.

K dalším povinnostem se řadí povinnost kontroly klienta. Jde o povinnost, kterou předchozí právní úprava neobsahovala, a zákon je přísnější než samotná transponovaná směrnice. Kontrola má být prováděna v rozsahu potřebném k posouzení možného rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a týká se získávání informací o účelu a povaze obchodu, zjišťování skutečného majitele, je-li klientem právnická osoba, přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků klienta a průběžného sledování obchodního vztahu. Tyto povinnosti, ač v praxi velmi obtížně zjistitelné, má povinná osoba mimo jiné před uzavřením smlouvy o účtu nebo smlouvy o vkladu, smlouvy o pronájmu bezpečnostní schránky a před uskutečněním obchodu vyšším než 15 000 EUR a obchodu podezřelého. Pokud klient odmítne podrobit se identifikaci nebo neposkytne součinnost při kontrole, je povinná osoba povinna odmítnout uskutečnění obchodu. Souvisejícími povinnostmi je také povinnost uchovávat relevantní informace, povinnost oznámit podezřelý obchod či povinnost odkladu splnění příkazu klienta, hrozí-li zmaření nebo ztížení zajištění výnosů z trestné činnosti. Tím však není rozsah povinností stanovených zákonem vyčerpán, pro naše účely však tento exkurz, domnívám se, postačí. Porušení těchto povinností je správním deliktem a v závislosti na jejich závažnosti či periodicitě může být povinné osobě udělena pokuta ve výši až 50 000 000 Kč.

Zákon upravuje též možnost povolení výjimky ministerstvem na žádost povinné osoby, která požádá, aby nebyla považována za povinnou osobu, pokud například danou činnost vykonává jen okrajově a výnosy z ní nepřekročí stanovený roční obrat.

Nová úprava je vnímána jako nejasná, neboť povolování výjimek dává široký prostor správnímu uvážení, přičemž důsledky mohou být pro povinné osoby dalekosáhlé, a také v některých případech nadbytečně omezující (například kontrolou klienta, pokud všechny platby probíhají bezhotovostně na účty bank, sídlících v EU).¹¹⁹

---

¹¹⁹ Viz PRAVDOVÁ, M. Nový zákon „o praní špinavých peněz“. *Daně a právo v praxi*, 2008, č. 10. s. 55-62. REZKOVÁ, M. Náhled do vybrané problematiky zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. *Jurisprudence*, 2009, č. 3. s. 11-16.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce si kladla za cíl objasnit problematiku bankovních smluv. Na předchozích stránkách jsem se pokusila zachytit vše podstatné, přičemž vodítkem mi byla potřeba identifikace a rozboru základních pojmů a institutů, jejichž výklad není z dikce zákona zcela jasný a mohl by činit větší či menší výkladové problémy.

Od počátku bylo jasné, že pojednání do nejmenších podrobností je úkolem nadlidským zejména z hlediska únosnosti rozsahu této diplomové práce, který by byl mnohonásobně překročen. S vědomím tohoto faktu si práce kladla za cíl stát se jakýmsi exkurzem do dané problematiky. Některé jednotlivosti, které nebylo z výše zmíněného důvodu možno zevrubněji rozebrat, jsem se pokusila zachytit pro přehlednost v poznámkovém aparátu, případně zaznamenat zde alespoň možné zdroje, jež by mohly posloužit hlubšímu zkoumání.

První část této práce je zaměřena na komplex otázek souvisejících s bankovními smlouvami obecně. Jedná se hlavně o vymezení pojmu bankovních smluv, zachycení mezi kladených smluvní volnosti v dané oblasti, identifikaci subjektů vstupujících do závazkových vztahů vznikajících z bankovních smluv, se zaměřením především na vymezení pojmu „banka“, který je v kontextu právní úpravy bankovních smluv nutné vnímat jako jakousi legislativní zkratku. V úvodu práce se rovněž zamýšlím nad vhodností označení bankovními smlouvami, které nakonec i přes malé výkladové komplikace považuji za zdařilý. Co se týče úpravy spotřebitelských smluv odrážející potřebu ochrany slabší strany v závazkových vztazích, mě zaujalo především zařazení zákonné úpravy mezi obecná ustanovení občanského zákoníku namísto části upravující závazkové právo. Odůvodnění hledám zejména ve snaze o rychlé zařazení úpravy do našeho právního řádu tak, jak to bylo v evropských souvislostech požadováno. Návrh nového občanského zákoníku tuto anomálii již reflektuje a umisťuje úpravu spotřebitelských smluv do části upravující relativní majetková práva (tedy části upravující závazky).

V další části se pokouším o vytyčení obecných vlastností charakteristických pro vybrané bankovní smlouvy jako celek a dále pak o vymezení základních rysů jednotlivých smluv. Podobný pokus činím i v další části zaměřené na úpravu vkladů

v občanském zákoníku. I v těchto částech se při analýze právní úpravy dostal na několika místech můj skromný názor do jakéhosi rozporu, nebo spíše nedorozumění, se zákonem. Obchodní zákoník označuje subjekt uzavírající bankovní smlouvy, kterými se v této práci podrobněji zabývám, jako banku, zatímco v případě smlouvy o vkladu podle občanského zákoníku je povolán k uzavření peněžní ústav. Rozborem jsem dospěla k názoru, že až na použité označení se jedná o subjekty totožné, a tak by podle mého bylo vhodné terminologii sjednotit. Podobně shledávám účelným sjednotit úpravu bankovních smluv v obchodním zákoníku s vklady upravenými zákoníkem občanským, které rovněž považují za bankovní smlouvy. Zůstaneme-li u terminologických nejasností, považují označení smluvní strany smlouvy o běžném či vkladovém účtu za „majitele účtu“ jako zavádějící a odporující povaze vzniklého vztahu, neboť ten má charakter pohledávky za bankou. I v těchto případech jsem s potěšením dospěla k názoru, že návrh nového občanského zákoníku nesrovnalosti rovněž zaznamenal a těmto poznatkům vyhověl (až na problém s označením „majitelem účtu“).

V předposlední části se práce věnuje v nedávné době přijatému zákonu č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů, zejména zde nastiňuje souvislost nového zákona s bankovními smlouvami. Za přínos nové právní úpravy považují zákonnou oporu pro dosavadní bankovní praxi změny smluv (zde smluv o platebních službách), která klienty bank alespoň připraví na fakt, že mohou konkludentně souhlasit se změnou smlouvy. Negativum úpravy spatřuji zejména v nejasnosti, která ustanovení obchodního zákoníku se mohou na smlouvu o běžném či vkladovém účtu v konkrétních případech vztahovat, neboť je-li určitá smlouva smlouvou o platebních službách podle tohoto zákona, jsou některá ustanovení v obchodním zákoníku pro tuto smlouvu vyloučena.

V poslední části je pak podobně nastíněna otázka souvislosti zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, s bankovními smlouvami. Oproti původní úpravě jsou některé podmínky dále zpřísněny, aby byl zajištěn co možná nejtransparentnější pohyb peněžních prostředků. V některých aspektech je úprava možná příliš omezující. Účelem této kapitoly však bylo pouze nastínit konsekvence a

souvislosti s oblastí bankovních smluv, nikoliv zevrubně zkoumat nedostatky nové právní úpravy.

Tato práce si kladla za cíl podat komplexní, nikoliv podrobný, výklad základních otázek bankovních smluv, s nástinem možných výkladových či aplikačních problémů. Pevně věřím, že byl tento cíl naplněn a práce podala systematický a celistvý obraz dané problematiky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Zákon o ČNB	zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance
Zákon o praní špinavých peněz	zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
BankZ	zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
ZPKT	zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu
ZPS	zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku
ZSÚD	zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní banky č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
ČNB	Česká národní banka
EU	Evropská unie
EHP	Evropský hospodářský prostor

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

SEZNAM LITERATURY:

- BAKEŠ, M.; KARFÍKOVÁ, M.; KOTÁB, P.; MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 576.
- BARÁK, J. a kol. *Zákon o bankách. Komentář a předpisy související*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2003. s. 474.
- BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 585.
- DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl IV*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, s. 1019.
- DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vyd. Praha: Linde, a.s., 2005. s. 681.
- ELIÁŠ, K.; BARTOŠÍKOVÁ, M.; POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 653.
- ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vyd. Praha: Linde, a. s., 2008. s. 1242.
- FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. s. 904.
- FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. II. díl*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. s. 788.
- KOBLIHA, I.; KALFUS, J.; KROFTA, J.; KOVAŘÍK, Z.; KOZEL, R.; POKORNÁ, J.; SVOBODOVÁ, Y. *Obchodní zákoník. Úplný text zákona s komentářem*. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 2006. s. 1554.
- KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 447.
- MAREK, K. *Smluvní obchodní právo. Kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 399.

- MAREK, K.; ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer ČR, a. s., 2008. s. 296.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, a.s., 1998. s. 543.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. 1. vyd. Praha: Linde, a.s., 1999. s. 687.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor*. 4. díl. 1. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2009. s. 396.
- PLÍVA S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2009. s. 340.
- PLÍVA, S.; ELEK, Š.; LIŠKA, P.; MAREK, K. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 220.
- POKORNÁ, J.; KOVAŘÍK, Z.; ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. s. 881.
- ŠTENGLOVÁ, I. *Přehled judikatury ve věcech obchodních závazkových vztahů*. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2005. s. 265.
- ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1397.
- ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 1491.

SEZNAM ČLÁNKŮ V ODBORNÝCH ČASOPISECH:

- LISSE, L. Nakládání vkladatelů s jejich vklady. *Právní rozhledy*, 2001, č. 11, s. 525-534.
- LIŠKA, P. Ke smlouvě o inkasu. In: *Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer ČR, 2008. s. 181-195.
- LIŠKA, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. *Právní rozhledy*, 2008, č.4. s. 119-125.
- LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17. s. 609-619.
- LIŠKA, P. Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. *Právní rozhledy*, 2007, č. 3. s. 81-88.

- LIŠKA, P. Povinnost ověřovat totožnost klienta bankou. *Právní rozhledy*, 2004, č. 7. s. 244 n.
- LIŠKA, P. Zánik vkladů na vkladních knížkách na doručitele. *Právní rozhledy*, 2002, č. 6. s. 255-258.
- MAREK, K. Nová úprava smlouvy o vkladovém účtu. *Právní zpravodaj*, 2003, č. 1. s. 5-6.
- MAREK, K. Praktická příručka – Smlouvy bankovních služeb. *Právní rádce*, 2005, č. 12. s. I-XIII.
- MAREK, K. Smlouva o otevření akreditivu. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7. s. 361-364.
- PRAVDOVÁ, M. Nový zákon „o praní špinavých peněz“. *Daně a právo v praxi*, 2008, č. 10. s. 55-62.
- REZKOVÁ, M. Náhled do vybrané problematiky zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. *Jurisprudence*, 2009, č. 3. s. 11-16.
- ZOULÍK, F. Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany. *Právní rozhledy*, 2002, č. 3. s. 109-116.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>
- <http://www.beck-online.cz/>
- <http://www.cnb.cz/cs/index.html>
- http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6966/place
- <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/>
- <http://mvcr.cz/>

SUMMARY

The purpose of this thesis is to analyze the area of bank contracts. Bank contracts are part of law of obligations. Their rules are based on statutory provisions in both Civil and Commercial Code. The reason for this research is to analyze basic elements of this area. Its cross-disciplinary nature causes that the regulation is closely connected with more than two mentioned codes. Even if the bank contracts are only a part of complex of obligations, it is still wide enough to enable detailed elaboration. The goal of this thesis is to focus on main questions of the topic.

The work is divided into four main chapters, where it deals with the main issues of the aforementioned problematic. This publication also contains list of literature used during analyzing. The first chapter is introductory. The purpose is to introduce the problematic with defining conception of bank contracts, their place in czech law system, elements of all bank contracts, such as explanation of adhesion contracts, relating trading conditions and questions of consumer protection. Of course one of the main goals of this chapter is also to characterize the possible subjects entering into contractual obligations.

The second chapter is the study of particular obligations emerging from bank contracts. The chapter is subdivided into two parts based on whether contracts are subject to commercial or civil code. The aim is to generalize what individual contracts have in common and subsequently to characterize what they are special for. Author tries to make recommendation for possible changes in structure or terminology of legal provisions concerned with mentioned contracts which are more or less respected by bill of new civil code.

The last two chapters are concerned with passing bills referred to payment system and laundering of the proceeds of crime and their relationship to author's main interest.

The purpose of the thesis is to give a complex analysis of bank contracts with possible reservations about common interpretation, terminology or practical use.

KLÍČOVÁ SLOVA/KEYWORDS

- Bankovní smlouvy
- obchodní právo
- obchodní závazkové vztahy

- Bank contracts
- commercial law
- commercial obligations